МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВІАШАГІКХЕТА!

СЕГАЛО

(«Свет»)

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-Гіалгіай обкома, Нохч-Гіалгіай АССР Лакхехьарча Советен Министрийн Советен орган.
Орган Чечено-Ингушски обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУВЛ 1923 ШЕРА ДЕНЗ

№ 63 (4230). ШОАТТА, 28 май, 1966 шу. Мах 2 кеп.

ТАХАН НОМЕР ТІА:

Парте съезда решенеш кхоачашъеш

КПСС ЦК Пленум

РЕСПУБЛИКА КХАШКА

Пограничникий цІей

ШОАНА, БЕРАШ

12 ИЮНЕ—СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ХОРЖАМАШ

ОКРУЖНЫЙ КОМИССЕ ЗАСЕДАНИ

Заседани хилар РСФСР-гара СССР-а Лакхехьарча Совета Къамий Совета хулача хоржамашта лаьрхІачу № 7 йолча Грозненски окружный хоржамий комисси. Цу комиссе председателе нов. Бокова цун членашта дІайовзийтар 17 мае Москве вІашагІкхиттача Къамий Совете хулача хоржамашта йолча РСФСР-а хоржамий комиссе заседане итогаш. Цо къастийта уйла тІеэрзийр цигІа гучдалъяча кхоачамбоацаршан тувлаелийтаршен, Грозненски хоржамий округе texь цо хилийтара тІахьийхар цо. Хоржаршта шерра дІадовзийтанза дарглаш хІинз хуна хоржамашн сайрийна 10 сахьат даьлча йистадела дезаш хилар.

Цун тІехьагІа Нохч-Гіалгіай АССР-а Президиума секретара нов. Сышенков, къаьлгІачкой депутатий Астрахански Совета исполкома секретара нов. Бондаренкос, Дагестански АССР-гара вайтача окружной комиссе члена нов. Каймаразова дийцер автономни республикашкен областан хоржамашта яьча кийчонех.

Массанахьа а дІайоаьлийнай Грозненски хоржамий округе тІолла оттаьвеча депутатий кандидата Советах Союза Маршала Иван Степанович Конева тІехьа еш йолча агитаци.

Эрсий а хІуна а маттала ядаь хьалтехь доахк цун биографи тІаийола плакаташ. Доменгеи болча нехон агитаторашкн хоржархошта дуеш депутатаьлча хаттаршта оттаьвеча кандидата общественно-политически гІулакхех. Автономни республикийн областан партийни органашца районашца яьхийтай агитационно-массови болх дикагІа вІашагІкхьажарна участкоан комиссешта новкъостал дерзделлаш йолча къастта группаш.

Къамаьлаш дьарша белгалдаьхар, хоржамашта кийчо яра дешъ хІара республика, область, шоай башхалонашца а хилийтара. Кийчо Масала, Нохч-Гіалгіай Республике дуггаІга йола хоржамий участкоан шоллашца к. Цигара заняташ хІанз а хьажаьмаш, хІинца цудуьйе «Іанз вІашагІкъадаьдаь хоржамий участкоан кийчъ. Цунца дуьзаделна хоржамашкулла ди къаьгІакхачаьле хьалгІатІе дІаоттаьрийолаш оборудованийн кийчъеш я участкоан комиссеш.

Хоржамашъ хулаче дийнахьь Куйбышевски пароходстве дуккха комаш хургда Астрахане. Участкоан комиссеша хьалхгІе а йовзоо яьй цу кемий командашца хьадан тассача даьхьа лаца йиш хилийтара. Экземпляр берригА членаш хоржамий комиссешта дІаьхьа биКьаьб. Зампредседатель болхлой Нуьмат дара «Мадаьдаьд.

Хоржамашта кийчо яра дешаш дийцеш Нохч-Гіалгіай Дагестанан АССР-ий Лакхехьарча Советий Президиумий заседаниешца. Хоржамашта кийчо елга мишта лел хьожаш парте горкома къаьстача комиссе тохкам баьб Астрахане.

БерригА дешаш дийца даьннечеа тара да. Цхьаьбакъа, округийн хоржамий комиссе членаша юха а бе дехнад блокноташ, хьоалаьмаш, цар белгалоанаш ю, лоархІамаш ду: хоржамаш хулача дийнахь бувзам ду деь дикагІа вІашагІхьабоккхарбаргьхоІ ахаш, хоржамаш хулача дийнахь нанкъ баьнна, форде тІе, я лакхача лоамашца, дьгІенашца болча наха КССР-а Конституце шоаште еннача боКьонах цхьаькка дузьлле йовзаш лайда а эцаш хоржамашкд даьхьа лаца йиш хилера кхы де дезаш фу дисад хьожаш.

Цудухьа ухъаза лоархІама да, мелла эІамга дае а, масседоза хІама боКьонца теркалдер.

———

СССР ЛАНХЕХЬАРЧА СОВЕТА ДЕЛЕГАЦИ ПАКИСТАНЕ ЯХАР

Пакистана Къаман собране еха а йийха, юха виэнтаГІа самолетаца Раваллпиде яха Москвера 25 мае арабаьнай СССР Лакхехьарча Совета делегаци. Цунна керте ва СССР Лакхехьарча Совета депутат, СССР Министрийн Совета Председателе хьалхара заместитель К. Т. Мазуров.

Внуковски аэродроме делегаци накъаьлкхьар Д. С. Полянске, А. Н. Шелепина, Б. Н.-Пономарева, кхыЧар.

(ТАСС).

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТА ПЛЕНУМАХ БОЛА ИНФОРМАЦИОННИ ХОАМ

1966 шера 26 мае ший болх дІаХо бир КПСС Центральни Комитета Пленумо.

Ювцаш яр «Ялатеи юртбоахама кхыча культурайи лакха а тешшаме а хьувкъам баккхара лаьтташа мелиораци елга шерра дегІадоаладарах» нов. Е. Е. Алексеевске яь доклад.

Пренешка къамаьлаш дир нн. Д. Расулова — Таджикистана Компарте �цК хьалхарча секретара, Г. А. Гарюгина — Ставропольски края опытно - мелиоративни станце директора, Г. Д. Джавахишвиле — Грузински ССР-а Министрийн Совета председателе, Г. С. Поповича — Херсонски области Скаовски района «Радянська Украина» яхача колхоза председателе, В. И. Антонова — КПСС Астрахански обкома хьалхарча секретара, А. Ф. Диордица—Молдавски ССР-а Министрийн Совета председателе, Н. И. Калмыка — КПСС Смоленски обкома хьалхарча секретара, А. И. Шибаева — КПСС Саратовски обкома хьалхарча секретара, В. Ю. Ахундова — Азербайджана Компарте �цК хьалхарча секретара. П. П. Лобанова — В. И. Ленина ЦІерахча Ерригсоюзни юртбоахама Іилмай академе президента, А. И. Батня — Латвийски ССР-а «Земгале» яхача совхоза директора, Н. С. Коновалова — КПСС Калининградски обкома хьалхарча секретара, Л. С. Куличенкос — КПСС Волгоградски обкома хьалхарча секретара, И. К. Лутака — Украина КП Крымски обкома хьалхарча секретара, В. Н. Базовске — КПСС Новгородски обкома хьалхарча секретара, А. А. Ежевске — «Союзсельхозтехника» Ерригсоюзни объединене председателе, Б. Овезова — Туркменистана Компарте �цК хьалхарча секретара.

Пленумо ший болх дІаХо бу.

1966 шера 27 мае ший болх дІаХо бир КПСС Центральни Комитета Пленумо.

«Лакхеи тешамеи ялата а юртбоахама кхыча культурай а хьувкъам лакхбара лаьтташа еш йола мелиораци шерра дегІайоалаяра хьакъехьа» нов. Е. Е. Алексеевске яь доклад ювцача юкъе дакъа лаьцар нн. А. Н. Аксоченске — В. И. Ленина цІерахча Ерригсоюзни юртбоахама Іилмай академе академика - секретара, Е. С. Новоселова — СССР ГІишлошъяра, нашкъеи коммунальни машинашъяра министра.

Пленуме къамаьл дир КПСС Центральни Комитета Генеральни секретара нов. Л. И. Брежнева.

КПСС Центральни Комитета Пленумо массава раьза а волаш соцам тІаийцар «Лакхеи тешамеи ялата а юртбоахама кхыча культурай а хьувкъам лакхбара лаьтташа еш йола мелиораци шерра дегІайоалаяра хьакъехьа».

Цу тІехь ший болх чакхбаькхар Пленумо.

КЕРДАЧА ТОЛАМАШКА, КЪОНАЛ!

Дукха ха йоацщан Москве хилар Ленински комсомола XV-ча съезд. Из вай мехка вахаре йоккха событи хинна дІаиттар. Съезда цІаьккха а, хьагІаргІар советски кагирхой, цар гІорьаьчна авангард — Ленински комсомол вай хьансарча партена гойлхьа айхха кхотаенна хилар, коммунизм хьалъяра исторически декхарашца кхоачашцеча из парте тешаме гІолча хилар. Советски кагирхой массаца а хиннаб парте хьалхашка оттаьлх декхарашца толамца кхоачашцара шоай берригА нна, хьаькъал оарцагІалькхха кІаьнгІий. Мехка масса мІинигг гуш да цар дошо кулгаштА карагІайинна турнала гІулакхаш. Шеай дай революционни традицеш дегІа а кхувлаш, уж даим хьалхарча мутІаарийнна хьалъеча. «Парте аьннадий—кхоачашхурдІа» яхаш я цар дейиз. 23 миллион йола комсомол бІубенна а хІана парте хьалхашка оттаьлх декхарашца ше толамца кхоачашдергхиларх.

БерригА советски кагирхой санна, парте планаша дегаш ураоттадь кхаььеташ да Нохч-Гіалгіайчен кагирхой а. Дукха сийлен гІулакхаш карагІайиннад царна. Хьанца боахама берригача доаг-ьошка хьинаре кхаььеташ да уж.

Доккхал де йиш йолаш да республика кагирхой шоай кхаььегана гІулаккех. «Комсомола семилетерча кхаььегана гІулаккий летописа» юкъейийхьа ВЛКСМ Центральни Комитето вай республика дукха комсомольскокагирхой колективашца. Царех я инженер-завода комсомольски организацин Н. Островске цІерагІча установка коллективи, химкомбинатера синтетически производства цехий шоллагІча аргІан ГІишлошъераши монтажникашни, «Красный молот» яхача завода комсомольски организаци, иштта кхы а. Хьалхъ боахам дегІаболаьча толамаш дахарехь общественни вахаре хьинаре лакъа лацарахи ВЛКСМ ЦК-ас Нохч-Гіалгіайен 200 совгІа болча кагирхоштА. Сийлен грамоташ, иштта «Комсомолан хьинаре болх барахи» «Производствен хьалха латтачеан» яха значокаш еннай.

Дика болх беш я Грозный яхача станце локомотивни депоран техникечески осмотра путкета комсомольско - кагирхой смена. Уьлаьа массеане кьовсам лаатта бу коммунистически къаьхьагаш ударника цІи иккхара, хІаьта берригаш лешаш да, кІаргеран смежни профессеш. Цу коллективе къаьхьагаш дисциплина толхаьь цхьаькка моттиг ац.

Сийлен гІулакхашца белгалъяьлна а Шаьла районе Куйбышева цІерахча колхоза шурий-товарни ферма бартийна коллективе. Цу тайпара масалаш кхы гуш да цар дошо кулгаштА карагІайинна турнала гІулаккаш. Шеай дай революционни традицеш дегІа а кхувлаш, уж даим хьалхарча мутІаарийнна хьаььеча. «Парте аьннадий—кхоачашхурдІа» яхаш я цар дейиз. 23 миллион йола комсомол бІубенна а хІана парте хьалхашка оттаьлх декхарашца ше толамца кхоачашдергхиларх.

БерригА советски кагирхой санна, парте планаша дегаш ураоттадь кхаььегаш да Нохч-Гіалгіайчен кагирхой а. Дукха сийлен гІулакхаш карагІайинна царна. Хьанца боахама берригача доаг-ьошка хьинаре кхаььегаш да уж.

Доккхал де йиш йолаш да республика кагирхой шоай кхаььегана гІулаккех. «Комсомола семилетерча кхаььегана гІулаккий летописа» юкъейийхьа ВЛКСМ Центральни Комитето вай республика дукха комсомольскокагирхой колективашца. Царех я инженер-завода комсомольски организаци Н. Островске цІерагІча установка коллективи, химкомбинатера синтетически производства цехий шоллагІча аргІан ГІишлошъераши монтажникашни, «Красный молот» яхача завода комсомольски организаци, иштта кхы а. Хьалхъ боахам дегІаболаьча толамаш дахарехь общественни вахаре хьинаре лакъа лацарахи ВЛКСМ ЦК-ас Нохч-Гіалгіайен 200 совгІа болча кагирхоштА. Сийлен грамоташ, иштта «Комсомолан хьинаре болх барахи» «Производствен хьалха латтачеан» яха значокаш еннай.

Дика болх беш я Грозный яхача станце локомотивни депоран техникечески осмотра путкета комсомольско - кагирхой смена. Уьлаьа массеане кьовсам лаатта бу коммунистически къаьхьагаш ударника цІи иккхара, хІаьта берригаш лешаш да, кІаргеран смежни профессеш. Цу коллективе къаьхьагаш дисциплина толхаьь цхьаькка моттиг ац.

Сийлен гІулакхашца белгалъяьлна а Шаьла районе Куйбышева цІерахча колхоза шурий-товарни ферма бартийна коллективе. Цу тайпара масалаш кхы гуш да цар дошо кулгаштА карагІайинна турнала гІулаккаш. Шеай дай революционни традицеш дегІа а кхувлаш, уж даим хьалхарча мутІаарийнна хьаььеча. «Парте аьннадий—кхоачашхурдІа» яхаш я цар дейиз. 23 миллион йола комсомол бІубенна а хІана парте хьалхашка оттаьлх декхарашца ше толамца кхоачашдергхиларх.

БерригА советски кагирхой санна, парте планаша дегаш ураоттадь кхаььегаш да Нохч-Гіалгіайчен кагирхой а. Дукха сийлен гІулакхаш карагІайинна царна. Хьанца боахам

ПАРТИЙНИ ВАХАР

Партийни дешара—даим терко

Политически дешара система эу галяяхларах йолча КПСС ЦК указанешка хьежжа коммунистанан парте бедаарий активаган марксиномленинизма тоже кертера доахъош Іомайлйатара чІоагІга теркам тІабахийтар Наурски районна партийни организацеша уях дешара шера. Школайн семинарийн балха итогана хьахьекхад партийни дешара системе хиина хуьцамаш цайдаяг хилар: пропагандистиаца - коммунистанан дукхагІа хьадеха йиш хилар занятеш дика вІаштІехьлъхьаш лакха идейно-теоретически боарам боаниш хилийтара, дукхагІолчаг лаауийтараша дика Іомаййор могаяь программаш.

1965—66 дешарна шера районни партийни организацен вІашатІеьхкар кхьаьнцара 19 политшкола, марксизма-ленинизма лардаш Іомаю хьо школа, философе, политэкономе, КПСС истори, 32 теоретически семинар. Цига тоай политически знанеш лаккъеш цхьа зеар занйга коммунист вар.

Хьалхарч деношка дена партийроса дешар минта діахьу хьожаш даим тІаьхьомаг доаттабора районни партийни комитето. Бетта цхьа, щозза занятешка хьожар райкома боллхой. Пар шоанта гучадаьнначу дикачох а кхоачамбоацарех а райкома партийни просвещене кабинетера хоам бора. Шозззаьнка хьаьхьаьча материаланан Іома а йийх дикагІа болча пропагандистий опыт вІашатІехоар, кхоачамбоацарий бахьаьнаш гучадоахар методоеворо. Уруо чІеьхьагІа арГІанарча семинаре тоай докладаниеш лекциеш ІІІахо еша сеача темаех рекомендацеш телар методсовета членаьга.

Иштта, масала, дешара шера гучадаьлар школашеан семинарашкан ладугІача цхьаьнгабаранга рефератаьн конспектаьш уттаде ца харжиккажа болх бе опыт йоацаш ужхиарах. КІеанта бар гойтара пособех занятешка пайда аьаш бола пропагандистаьн.

«Гойтара пособех минта пайда эца беза». «Партийроса системе книжкаца ше беча бІахах» яхача темаех лекциеш оттаде тІаьхьилар политически просвещене чІабинета методсовета членаитта нн. В. А. Переменовайнен С. Н. Захаренконен.

Дешара шоллагІча аз шера бедгаІдаьлча хьоачамбоацарах цхьа нийсдаьлинар.

Иштта пропагандисташтта пайдане хилар, пропагандистий семинаршка методсовета председателча нн. М. П. Коростева, районо заведующе. ССР Истории кафедра исполнитель нн. Н. А. Смирнова йийна «Марксизма-ленинизма теори кхетамца машиношка практически материалаца», «Ногучі-ПагІий АССР-а партийни организацийн советаьн ІаьІдал оттача хьалхарча шерашка» яха лекциеш.

Тоай балха опыт юнцан хІара семинаре шинннах пропагандиста хьамаьл дора. Собседованийн йолча хана хьаьтачоа жоп ала аттагІа хургІоаллин ше ладугІарий книжкана безам тІа мишта боаийр дийнар, масала, «Наурский школа» ловхоза юхьанцара политшкола кулгалочоа нов. А. И. Казмийхьас. Дешара шера шоалагІча бетта ца школе ладугІараш берригаш а юртарча библиотеке Ідаьа а бенна книжкаш дешаш бар.

Милице райответене семинарехи группе (кулгалор нов. Г. В. Петров) дешара шу дІаІоладенначу хана пагтахь хар мара вашар. реферат йийнй заняте воагІаш. Лецара шу чакхдоалаш берригаш хІана бац аьнна- бар уж ялье хоош.

Массане дакъа лоацаш сакъердамен хилар занятеш, хІаьта мишта чулоацаш кІоарга болаьш Іомаю тема дика хьагойтанн дар ладугІараша тера жопаш.

Ленина цІерачча винсовхоза школа коммунистически кхетама семинарашка ладугІараша шоашта енна знанеш дукхкача наха дІайоьзийтар. Школе баранца бохь барал совгІа, хІаране десятидворжашка, совхоза производственни участкашка воспеш дыа йора. Училища, школа, юрта, совхоза вахарцара моттигера факташ, цифраш, масалаш а кхувлаш лекциеш ешар, докладаш йора.

Пропагандистий балха итогаш еш белгалдакхиа деза, цаьрг дукхагІобаранна шоай декхарадо дика кхетдаьлаг. Марксистеко-ленински теори хьехьилгІа боахамий, предприятей. организацийн практически гІуллакхашца дІайхьа хувваш ледадора цар.

Иштта, масала, «Терский» яхача совхоза КПСС истори Іомадеча семинарски группа (пропагандист совхоза директор нов. Г. М. Ржевский) «Лейнийн кооперативный планаца тема ССР-а хьалха боахам бе» тІаьболаьбара пятилетни планах йола Дпрегтвацан кепа. теха драйовалча хьанца нийсьелар. Уж ловрХІаьрга ши документ арГІанарча семинарскан заняте дуцца оттадир.

Дика оттаьлъ рефераташ а йолаш занятешка баьккар ладугІараш. Ялат дукхагІа дакхаьнаш даьГІенаш тоалинен ярг па хилараьх лийцар совхоза керттера агронома.

— Бахам ду лаьттан шерлара йола резервашн хоачаьнначаьлъ вай, — аьлар по. Цудухьа махулла хий дехка лаьттан дукхагІа шерле деза.

Ц1у гІуллакха мел ваша техника а специалисташ а ба вай. Кхаьнка хий дехка сантарашн а лоацаш юртбоахама техникех дукхагІа пайда эцанза барг ца хиларах льаца дийнар.

Хьайбай боахама доахъарг база кхы а дикагІа хилийтарах дийнар совхоза зоотехника нов. Костырина. Питаьлгне пиан толамца хоачаьнгара отделеннешен бригаьлашен. Фермашкен хозрасчет юкъеЛолаьнна ертьнг, Йохар цо ше кхамьл лецаш.

Районо хьахаьнна латта декхарш хоачаьнгара новкъостаьл дора партийни дешаро.

Кердача пятилетка хьалхарча шера хоачаьнгне тІаьийца социалистически декларацин планн хьалх хьалхачаьнгара тІеьха кьовсам лоатаберамца хьалха лаьт школашеан семинаршкен ладугІараш хиина коммунисташ. Шоашкара хьоькам гойташ хьайийкан кхаькъа йоахен продукташ дукхагІа хьара, парга Іаборда а дика лохбара шоашта тІеьхьа кхувлаш дар кхъьогаьмгой.

Иштта хьайийкй продукташ яхарен уж паччахьалкхеза йохкарен, хьалхарча кварталца, план хаьнал хьалха хоачаьнгийр районо.

Шура аккхарен из паччахьалкхеза йохкарен хьалхарча ах шера план 12-ца июнь хьатІаьхоачаьнгаьл хоачаьнгне социалистически яхь яьржай хІаьна массийоча колхозашкен совхозашкен. ТахьоьлгІа июнь хьатІаьхоачаьнгаьл хоачаьнгне лерхІ дуьл доьхкара план. Фуаш доьхкара хьалхарча ах шера план хІаьнаьн тІеьхьоачаьнгаьлъ.

Дика ду комсий бешаашка балхаьн.

Уж партийни дешара шера хиннача хоачаьнгаьдаьрашца лаьрхІа деза программни материал Іомаьра тоьал учебни литературеен гойтара пособеьн на хилар.

Іоаагіта йоахо яьвар районна партийни организацешка коммунистический общеобразовательни боарам лаьхбара.

Из баьхьан долаш пхьацайолча теоретически семинарий ладугІараьнта юкъе вокІ ледаьнна барш бар.

Цудухьа 35 шу даьлана бола коммунистан юкъерчен специальни дешара заведенешка деша хьожжабайтара хІаьнзе а хоахьанначу организацийн теркам тІаьберабаьлъ парте районни комитето.

П. АЛФЕРОВ,
КПСС Наурски районна политически просвещене кабинета заведующе.

СССР-а Лаьхьхьаьрча Совета Президиума Указах Криворожски городской комсомольски организацийна Къаьбгаьгаьна Шеча Байраьга Орденений горюрудниин металлургически промышленностна йоьхкий предприятеи хьаьлъара вокІ шера план толамца хоачаьнгара комсомольски организацийн кагирхойн оарцагІа боалача йоьхкий заслуган хиларах.

Сурта тІе: Кривой Рог — комсомольски гІишлон горо.

Х. Запара суртх.
ТАСС фотохроника.

ДЕКЪА ХИЙ ДИЛЛАР

Беамбе хьаштта лаьрхІа керда машина хьаьлй дукха ха йоацаш городе Ташкентера ирригаце гІуллакхашта йолча ГСКБ конструкторашца. Цо лаьттах чу а ухйитаьн, дуьхьал оьлашта тІаьхоачаргдоаш хий детт, ну цхьан хаина агротехнически хьо операци ихоачаьн а еш: хий детт, удобренеи тесс, лаьтта цамилдаьн.

Уж тІеьхьарчу ханнаца пхьанна тайпара цІенхаттара механизацийн юлуш бацар хий декхарий кхаьхьегаьн. МугІаршта юкъера лаьтта цамилдоахилгІа боамбена подкоркка егІен кхьаьст-кхьаьста лоарХІам балхаш дар. Уж дерриге балташ цхьаьна ТІаьшаьрчу - чІоагІга карагІдаьнна хІама. Пхьабакъоца, цхьаьна воГІаьрчаьн из кердача машина торонаш.

Хиш дехка лаьтташ ледадар — халеи аьрдагІен гІуллаьх. Кхьаьшца цкъа план яккха еза — хий тІаьра боганш ДІайоахаьн кІоаьгІагаьн хьалгІаьнна. ЙоллагІча цхьаьна воГІаьрчаьн леста биллиардни истод санна нийса хила деза кха. ТІаьккха айенначаьхьара хьаьдилла хий хар-шашка Іоолла теІачаьхьа тхаргда. Цхьабакъоца, кхайна планировка ена хана лаьттан структура таьх: хьаьнагІа бола лаьттан тІеьа цхьаьнаьхьара хьа а боахаш, шоллагІчаьхьа — иззаморг кІаа болча дІагІатоос. ХьаьнагІа сахьна цьаьхьа хьанна хургІоаш тоадара массеех ну эш, удобренеш тесгарга, къаьстта шоай тайпара баьшаш дІаерга, лаьттан структура юхаметтоотташ, кхіділа агротехнически гІуллаьхьаш дарга дІабола мах шо болаш.

Кхы цхьаьхьа вІашатІеьхошаш гІуллаьх а доаал хий дехка лаьтташ ледадарах. Харшашка Іоолла Іоухийтача дерригача хий дійийнача хІашашка лодар кхоаІагІа лаьмга хьаьнаьгІа. ЛадугІа, хІаьта вож дола хий Іамарца хьаьгІаьт а лаьттах Іочуг>. Лаьтта кІаІхарча хиш чІа Іогіаьлхьаьчча хий тІаьтІьла доладу, тІаькка дІайийна хІамаш дика хьувкъаш дала лаьтташ ушал а хиле діаотт.

Пуд гонтІа, кІоарга лаьттах Іочу а даха, цигара яха хьаьгІаьдьаьнна хиара минерально тухаш діаьгаьт. Массеехк ну ВІаьнаьчча гІоаьнна. ТІаьдаьхьа хий Іамарца урагІа а даха ІІаьоаьл, хІаьта минерально тухаш докъа а лийи лаьттах дІаьуь. Цу тухаша доаькка зулам ду — лаьтта пайдана доанача доаккхаш дола доьхьаж хуьийт. Из па тоахьаьйнаг хІаьлгардаькхара дерзаш ши. Іуруьгаш доькка турбаш йоьх 3—4 метр кІоарга лаьттах. Царна чуГІолла кхьчачаьха дІагІоарга лаьттанна кІаьхара хий.

Машина дагаьлцаьчь конструктор раша ях уйла и а: дренаж ешарг-йоаца, планировка а ешарг-йоаца, гІуллаьх вІашатІеьхьаьнкхиГІа. ХІаьнле а вІашатІеьхьаьннарг дархІа мегардоаннан да из. Оьвлаш тІа кхоачаьн долча хин бозарм нийса хийтаьро хий лаьттах чу а даийташ, Іьа хиле уьрагІа а даийташ.

Иштта хоаш да, хий боарам нийса хийтаьтта, масала, боамбн эгтарг дикагІа хьувкъаш хилар. ДІайийна-ча ХІамаштта лаьтта кІаІ а доахаш хий деттача машино гуьрм соьгІен эпшагІен боацаш нийсбу из боарам.

Ташкенски конструкторашца «ІІІийІІІ» аьнна пІи тІаьтача машино секунда 40 метр хий тоьх. Из машина техкай. Мецача арен совгІоий кхаьшен кІаьчь боахамашкен.

Янов КОНЦЕБОВСКИЙ.
(АПН).

РСФСР Министрий Совете

ПАМЯТНИКАШ ЛОРАДАРА—ДУКХАГІА ТЕРКО

Российски Федераце Министрий Совето пІайийдаг «РСФСР-е историй культурин памятникашн лорадара ХьалхаІ из дикагІа тоадарахь» бола соцам.

Соцам тІе белгалдоаст, историен культурин памятникашн лораделе, ледаделга, царех пайда йийелга дикагІа тоадара республике уьх тІеХ хьарча шерашка духха гІуллаьхьаш ІІІхьаьна. Иштта, а оттаьлъ, реставрацин - а йьй Сийлахь-боккхача Дай-мехка тІема шерашка дохаьлъ ча гІорьашна доаЛча архитектурна памятникашнан ансамблестен.

Шоаш моргаш ких йоаца искусства произведенеш хьаметтаоттара доаккий балхаш даьд Ленинтрад, Новгород, Псков, Царех дукхагІаьрш дикагІа тоаьлъ кийчьаьг Владимир, Суздаль, Ярославль, Ростов-Ярославске, Горьке, Астрахане, Рязане, Костроме, Карле. Царех агтара мазхагІаьрчарех музеешн музеин - заповедниашн ахкара йоаа ларр хиннай. ДикагІа кийчеен латт тІема а къаьхьгаьна а сийлен меморийльни историко-революционни памятникашн. Дукхха а искусства произведеиеш советски а доаал дехьарча а турнсташка дІаьхьоькка кийчьаьй.

ХІаьта а историен культурин памятникашн лорадара, ледалара, парга пайда йийара юкъе хІаьн а пІенаьгІа хоачаьнгаьдаьрашца да. Иштта, Российски Федераце дукхха а моттигашка памятникашн терлал да леи диталг, царех складашн базаьнн йьй, лар ту къаьстта а жиевнеся зеине Іоттхьам бу материаьлаш лелаю. Городаш хьаьлеьш оргаьлца тоаьлъ массала а хІлаг хьаьнарча а замалхьаьра памятникашн мазхе хилар теркаьдеш, уж хІаьнарча хаьарча архитектурин ансамблеьта юкъе кхаьльа. Паччахьалкхеьа лорааеш йоьха дукххаьра искусства произведенеш тІа мемориальни улгаш теХлаш.

ЛорхІам болаьш исторически культурин памятникашта пропаганда во еш

ТАХАН — ПОГРАНИЧНИКА ДИ — СОВЕТСКИ ДОАЗОНАШ ЛОРАДЕШ

Григорий ВАБ ОЛОТНЫЙ,
инвалан - майор, дезхон тІарча бІиуний политически управленеа начал ьник

Шовзткъе бархІ шу да Советски Эскарен Тіема-Форда Флотеи бІиуоша цхьаьна эсиарг ГІуллаьх. Дешо Бальшаьра фурашкан йоле яьх бо ла — цІеннаьгІ сий хьалха юкъе погранничникех. Из ГІуллаьх шиг тайпара, бІаьхтохьаьна да, цхьаьна а минута соцаш дац из.

Уж шера мехка деррагача хьалха хьинар КПСС XXIII-ча съездо айдаьлъ хьалашка дезду вай бІиоуоша, пограничника Дн. КПСС ЦК отчетни доаДа тІа пограничникех аьннача дІайо ив дешаьш дІаХо а дешайера ГІуллаХхаш гойтара дагаш урауттадду советски доазонаш лорадеш латтарий. Шоай тІема говвал эргайбохеш тоьрд кІаьлд ца луьш хьаьхьг салтаьш, матросаьш, сержантаьш, старшинаьш, эсиарзаьш.

Сийлахь дешалера ниьх хьаьвнаьй советски доазонашка латтача бІиуна ша. Историне йоьзаш а тІоо хьаьхьарча шерашка дуьнен тІе эгтарг хьалхарча социалистически паччахьалкхен доазонаш шоай са ца иХедеш лорадеш лаьттача турпиий эзарш шерашн. Отдаленне командир Лаьтіш Иван, заставе начальник Голубницкий. Николай, округа политотдела инспектор Карпов Степан, заставе партогр Кирен Александр — цу турпалий дешалера гІуьдехьаш цІаьхьа а дицлургдеш хаьнка.

Сийрда оагІонаш Сийлахь-боккхеча Дай-мехка тІема лепонеса юкъе дукха хьалх пограничникашка, моастагІчоа эгтарг хьалха духьалийтаргаш уж ба. 1941 шера 22 июне лайтенанта Усов Виктора команде ен хиннча Августовски доазон отрядна хьалха заставе наступленн йолайр фашистски салтий батальоно. Итт сахьта лаьтар пограничникаш, воргІ дорга атака іохьаьтаьр цер. Цаьрга дуьхьалъхьар тахиеш, цхьаьна-кьа, тІаькка а позицеш дІахецеш бацер майре. Барашш. ТІеХьашка доаьна аьнна приказ хиннечуа тІехьаьгІа мора заставе йитаьзар Усов вийнаьчл тІехьаьгІа командаьнн тІаьхьа политрука Шарипов керте волча чоаваш хиннача пхе пограничникех.

Кьоначчаьца лаьтар тийшийбоХ болаьнна моастагІчоа Перемышльски погранотряда бІиуоХой командирашн, Уж оборонне лаьтта ца Іеш, наступленеш ши а хиннаб. Тенкрштта дуьхьалъра ба бІаьрашен пулеметни - ратІдеш ина чІоагІ а-беш вІашатІехьна воХ-ла — цунна сий хьалха юкъе погранничникех. Из ГІуллаьх шиг тайпара, бІаьхтохьаьна да, цхьаьна а минута соцаш дац из.

Уж шера мехка деррагача хьалха хьинар КПСС XXIII-ча съездо айдаьлъ хьалашка дезду вай бІиоуоша, пограничника Дн. КПСС ЦК отчетни доаДа тІа пограничникех аьннача дІайо ив дешаьш дІаХо а дешайера ГІуллаХхаш гойтара дагаш урауттадду советски доазонаш лорадеш латтарий. Шоай тІема говвал эргайбохеш тоьрд кІаьлд ца луьш хьаьхьг салтаьш, матросаьш, сержантаьш, старшинаьш, эсиарзаьш.

Сийлахь дешалера ниьх хьаьвнаьй советски доазонашка латтача бІиуна ша. Историне йоьзаш а тІоо хьаьхьарча шерашка дуьнен тІе эгтарг хьалхарча социалистически паччахьалкхен доазонаш шоай са ца иХедеш лорадеш латтача турпиий эзарш шерашн. Отдаленне командир Лаьтіш Иван, застава начальник Голубницкий. Николай, округа политотдела инспектор Карпов Степан, застава партогр Кирен Александр — цу турпалий дешалера гІуьдехьаш цІаьхьа а дицлургдеш хаьнка.

Советски Эскара доаькъошца цхьаьна Москва, Севастополь, Ленинград, Одесса лорахьрий хьалхарча мугІаршка бар пограничникашн уж ГІаьгІ Волга-тІа а Курска юхе а. Погранотряда бІиуоІгІеш эр 102-ча Дальневосточни, 106-ча Забайкальски, 162-ча Среднеазиатски стрелкови дивизиоьн. ТІемаца чакхьаьлар уж Украинах, Белоруссех, Польшах, цер дешаьш лаьцад Прага, Будапешт, Белград. Вена мукъайдаькхача, Дальни Востоке Квантуна эскар доаздеш. Доазон тІарча бІиуний итташ ГІурбой лаьмгаьна правительственни соагІаташца балгаьбаГьаг, эгтарг майрагІа латтача бІаь соагІаьнарга Советски Союза Турпал яха цІи ваиий.

Боккхача лоарХІаьме тІам тІа Советски Союзо ваьхха котаьн. Эзаран километраш дІаьхьедеран лоаьзоошаца — социалистически механизацеш доазонаш. Царцара доазуш — из да ешаьрашта лелаьеш ваьгІаьгІаьоІен гІуьлаьхий доазуш. Бальшара фурашкан тохкеаче нахаьжмарий дотгаГІаьн тешаьм болча Советски Союза, Польша, Чехословакие, Венгрие, Румыние, хьаьча социалистически мехкий пограничникашца империалистически разведкай агенташ чуьхьа барбІоаьшш лораду дуьнен ешрачаьча социалистически содружеьст. Ваьнна ваьгІ доаноаьш. Вайна хоаш дуккха моттигаш я, шоайла цхьана а болаш, вай мехкий пограничникашца моастагІчоа ваьхий лийца.

Вай ерзаа хинна балгаьдоаХ вІаьттаьна уях мехсаьк шера доазонашка сатем лоаттабеча цхьаьйочаь вайца оагІуа болча капитапистически мехкашцара Советски Союза дикачо лоаьлаьй гІуьлаьхьаш.

ЧІоагІаьча дешаца, лаьхьа говзалца наьхьаборалІа советски пограничникаш шоай цІийна, уж кийчьаьй тІехьаьнна тІема техникацен гергаьцен, ЦІаьн доазаьъ — вертолетаьш, кердагІча конструкцей кемаш, бузаьмен сигнализацен хьаьхьаьлера, нийса средстваьш.

ХІара цера БІиуоша ГІуьлаьх да уХ эзаран патриоташ — дийша а къаьъгаьна говзаьлаш Іомаьн а бола кагий наьх. ХІаьта цар цІена, лаьрхІа іохьаьнначу шоай комендо дагстер, шоай Дьахен доазонан лорадеча ьъонаьчаьн деналн хьаьхьох цар.

Нерде латтача хана шиг дехкар тІехьна хоачаьнгадер хьупбаьхьоча цхьаьн заставе бІиуоно сержанта Таган Сергея. Доазон тІа ГІолла доаДа ха йиста доазуш толхадаьрий йоьхкача группаца доа доладер цо. Цу тІем тІа Іарна чов ьй. Зуламий хигаьта хьийдер, цхьаьбаьчІа, кІаьхара-м боалабаланзар уж. Пограничника оарцдаьхьхар, моастагІчоаца тІехьаьлаа из корабйр цунна шоай ГІаьгІаьнна ГІаьгІаьнна оарцеГІа тІехьара тІехьийнна новкъостаьца цхьана герз тІера Іо а эцаш карабоалабйр Тарана доазуш толхадеран. «За отличие в охране государственной границы СССР» яха медаль енай сержанта.

Доазон тІа говвз ха де хоаш бола дуккха мастераш эцалкхийнаб бІиуна ша а хиннаб. Тенкрштта дуьхьалъра ба бІаьрашен пулеметни - ратІдеш ина чІоагІ а-беш вІашатІехьна воХ-ла — цунна сий хьалха юкъе погранничникех. Из ГІуллаьх шиг тайпара, бІаьхтохьаьна да, цхьаьна а минута соцаш дац из.

Уж шера мехка деррагача хьалха хьинар КПСС XXIII-ча съездо айдаьлъ хьалашка дезду вай бІиоуоша, пограничника Дн. КПСС ЦК отчетни доаДа тІа пограничникех аьннача дІайо ив дешаьш дІаХо а дешайера ГІуллаХхаш гойтара дагаш урауттадду советски доазонаш лорадеш латтарий. Шоай тІема говвал эргайбохеш тоьрд кІаьлд ца луьш хьаьхьг салтаьш, матросаьш, сержантаьш, старшинаьш, эсиарзаьш.

Сийлахь дешалера ниьх хьаьвнаьй советски доазонашка латтача бІиуна ша. Историне йоьзаш а тІоо хьаьхьарча шерашка дуьнен тІе эгтарг хьалхарча социалистически паччахьалкхен доазонаш шоай са ца иХедеш лорадеш латтача турпиий эзарш шерашн. Отдаленне командир Лаьтіш Иван, застава начальник Голубницкий. Николай, округа политотдела инспектор Карпов Степан, застава партогр Кирен Александр — цу турпалий дешалера гІуьдехьаш цІаьхьа а дицлургдеш хаьнка.

Советски Эскара доаькъошца цхьаьна Москва, Севастополь, Ленинград, Одесса лорахьрий хьалхарча мугІаршка бар пограничникашн уж ГІаьгІ Волга-тІа а Курска юхе а. Погранотряда бІиуоІгІеш эр 102-ча Дальневосточни, 106-ча Забайкальски, 162-ча Среднеазиатски стрелкови дивизиоьн. ТІемаца чакхьаьлар уж Украинах, Белоруссех, Польшах, цер дешаьш лаьцад Прага, Будапешт, Белград. Вена мукъайдаькхача, Дальни Востоке Квантуна эскар доаздеш. Доазон тІарча бІиуний итташ ГІурбой лаьмгаьна правительственни соагІаташца балгаьбаГьаг, эгтарг майрагІа латтача бІаь соагІаьнарга Советски Союза Турпал яха цІи ваиий.

Боккхача лоарХІаьме тІам тІа Советски Союзо ваьхха котаьн. Эзаран километраш дІаьхьедеран лоаьзоошаца — социалистически механизацеш доазонаш. Царцара доазуш — из да ешаьрашта лелаьеш ваьгІаьгІаьоІен гІуьлаьхий доазуш. Бальшара фурашкан тохкеаче нахаьжмарий дотгаГІаьн тешаьм болча Советски Союза, Польша, Чехословакие, Венгрие, Румыние, хьаьча социалистически мехкий пограничникашца империалистически разведкай агенташ чуьхьа барбІоаьшш лораду дуьнен ешрачаьча социалистически содружеьст. Ваьнна ваьгІ доаноаьш. Вайна хоаш дуккха моттигаш я, шоайла цхьана а болаш, вай мехкий пограничникашца моастагІчоа ваьхий лийца.

Вай ерзаа хинна балгаьдоаХ вІаьттаьна уях мехсаьк шера доазонашка сатем лоаттабеча цхьаьйочаь вайца оагІуа болча капитапистически мехкашцара Советски Союза дикачо лоаьлаьй гІуьлаьхьаш.

ЧІоагІаьча дешаца, лаьхьа говзалца наьхьаборалІа советски пограничникаш шоай цІийна, уж кийчьаьй тІехьаьнна тІема техникацен гергаьцен, ЦІаьн доазаьъ — вертолетаьш, кердагІча конструкцей кемаш, бузаьмен сигнализацен хьаьхьаьлера, нийса средстваьш.

ХІара цера БІиуоша ГІуьлаьх да уХ эзаран патриоташ — дийша а къаьъгаьна говзаьлаш Іомаьн а бола кагий наьх. ХІаьта цар цІена, лаьрхІа іохьаьнначу шоай комендо дагстер, шоай Дьахен доазонан лорадеча ьъонаьчаьн деналн хьаьхьох цар.

Нерде латтача хана шиг дехкар тІехьна хоачаьнгадер хьупбаьхьоча цхьаьн заставе бІиуоно сержанта Таган Сергея. Доазон тІа ГІолла доаДа ха йиста доазуш толхадаьрий йоьхкача группаца доа доладер цо. Цу тІем тІа Іарна чов ьй. Зуламий хигаьта хьийдер, цхьаьбаьчІа, кІаьхара-м боалабаланзар уж. Пограничника оарцдаьхьхар, моастагІчоаца тІехьаьлаа из корабйр цунна шоай ГІаьгІаьнна ГІаьгІаьнна оарцеГІа тІехьара тІехьийнна новкъостаьца цхьана герз тІера Іо а эцаш карабоалабйр Тарана доазуш толхадаьрий.

«За отличие в охране государственной границы СССР» яха медаль енай сержанта.

Доазон тІа говвз ха де хоаш бола дуккха мастераш эцалкхийнаб бІиуна ша а хиннаб. Тенкрштта дуьхьалъра ба бІаьрашен пулеметни - ратІдеш ина чІоагІ а-беш вІашатІехьна воХ-ла — цунна сий хьалха юкъе погранничникех. Из ГІуллаьх шиг тайпара, бІаьхтохьаьна да, цхьаьна а минута соцаш дац из.

Уж шера мехка деррагача хьалха хьинар КПСС XXIII-ча съездо айдаьлъ хьалашка дезду вай бІиоуоша, пограничника Дн. КПСС ЦК отчетни доаДа тІа пограничникех аьннача дІайо ив дешаьш дІаХо а дешайера ГІуллаХхаш гойтара дагаш урауттадду советски доазонаш лорадеш латтарий. Шоай тІема говвал эргайбохеш тоьрд кІаьлд ца луьш хьаьхьг салтаьш, матросаьш, сержантаьш, старшинаьш, эсиарзаьш.

Сийлахь дешалера ниьх хьаьвнаьй советски доазонашка латтача бІиуна ша. Историне йоьзаш а тІоо хьаьхьарча шерашка дуьнен тІе эгтарг хьалхарча социалистически паччахьалкхен доазонаш шоай са ца иХедеш лорадеш латтача турпиий эзарш шерашн. Отдаленне командир Лаьтіш Иван, застава начальник Голубницкий. Николай, округа политотдела инспектор Карпов Степан, застава партогр Кирен Александр — цу турпалий дешалера гІуьдехьаш цІаьхьа а дицлургдеш хаьнка.

Советски Эскара доаькъошца цхьаьна Москва, Севастополь, Ленинград, Одесса лорахьрий хьалхарча мугІаршка бар пограничникашн уж ГІаьгІ Волга-тІа а Курска юхе а. Погранотряда бІиуоІгІеш эр 102-ча Дальневосточни, 106-ча Забайкальски, 162-ча Среднеазиатски стрелкови дивизиоьн. ТІемаца чакхьаьлар уж Украинах, Белоруссех, Польшах, цер дешаьш лаьцад Прага, Будапешт, Белград. Вена мукъайдаькхача, Дальни Востоке Квантуна эскар доаздеш. Доазон тІарча бІиуний итташ ГІурбой лаьмгаьна правительственни соагІаташца балгаьбаГьаг, эгтарг майрагІа латтача бІаь соагІаьнарга Советски Союза Турпал яха цІи ваиий.

Боккхача лоарХІаьме тІам тІа Советски Союзо ваьхха котаьн. Эзаран километраш дІаьхьедеран лоаьзоошаца — социалистически механизацеш доазонаш. Царцара доазуш — из да ешаьрашта лелаьеш ваьгІаьгІаьоІен гІуьлаьхий доазуш. Бальшара фурашкан тохкеаче нахаьжмарий дотгаГІаьн тешаьм болча Советски Союза, Польша, Чехословакие, Венгрие, Румыние, хьаьча социалистически мехкий пограничникашца империалистически разведкай агенташ чуьхьа барбІоаьшш лораду дуьнен ешрачаьча социалистически содружеьст. Ваьнна ваьгІ доаноаьш. Вайна хоаш дуккха моттигаш я, шоайла цхьана а болаш, вай мехкий пограничникашца моастагІчоа ваьхий лийца.

Вай ерзаа хинна балгаьдоаХ вІаьттаьна уях мехсаьк шера доазонашка сатем лоаттабеча цхьаьйочаь вайца оагІуа болча капитапистически мехкашцара Советски Союза дикачо лоаьлаьй гІуьлаьхьаш.

ЧІоагІаьча дешаца, лаьхьа говзалца наьхьаборалІа советски пограничникаш шоай цІийна, уж кийчьаьй тІехьаьнна тІема техникацен гергаьцен, ЦІаьн доазаьъ — вертолетаьш, кердагІча конструкцей кемаш, бузаьмен сигнализацен хьаьхьаьлера, нийса средстваьш.

ХІара цера БІиуоша ГІуьлаьх да уХ эзаран патриоташ — дийша а къаьъгаьна говзаьлаш Іомаьн а бола кагий наьх. ХІаьта цар цІена, лаьрхІа іохьаьнначу шоай комендо дагстер, шоай Дьахен доазонан лорадеча ьъонаьчаьн деналн хьаьхьох цар.

Нерде латтача хана шиг дехкар тІехьна хоачаьнгадер хьупбаьхьоча цхьаьн заставе бІиуоно сержанта Таган Сергея. Доазон тІа ГІолла доаДа ха йиста доазуш толхадаьрий йоьхкача группаца доа доладер цо. Цу тІем тІа Іарна чов ьй. Зуламий хигаьта хьийдер, цхьаьбаьчІа, кІаьхара-м боалабаланзар уж. Пограничника оарцдаьхьхар, моастагІчоаца тІехьаьлаа из корабйр цунна шоай ГІаьгІаьнна ГІаьгІаьнна оарцеГІа тІехьара тІехьийнна новкъостаьца цхьана герз тІера Іо а эцаш карабоалабйр Тарана доазуш толхадаьрий.

«За отличие в охране государственной границы СССР» яха медаль енай сержанта.

Доазон тІа говвз ха де хоаш бола дуккха мастераш эцалкхийнаб бІиуна ша а хиннаб. Тенкрштта дуьхьалъра ба бІаьрашен пулеметни - ратІдеш ина чІоагІ а-беш вІашатІехьна воХ-ла — цунна сий хьалха юкъе погранничникех. Из ГІуллаьх шиг тайпара, бІаьхтохьаьна да, цхьаьна а минута соцаш дац из.

Уж шера мехка деррагача хьалха хьинар КПСС XXIII-ча съездо айдаьлъ хьалашка дезду вай бІиоуоша, пограничника Дн. КПСС ЦК отчетни доаДа тІа пограничникех аьннача дІайо ив дешаьш дІаХо а дешайера ГІуллаХхаш гойтара дагаш урауттадду советски доазонаш лорадеш латтарий. Шоай тІема говвал эргайбохеш тоьрд кІаьлд ца луьш хьаьхьг салтаьш, матросаьш, сержантаьш, старшинаьш, эсиарзаьш.

Сийлахь дешалера ниьх хьаьвнаьй советски доазонашка латтача бІиуна ша. Историне йоьзаш а тІоо хьаьхьарча шерашка дуьнен тІе эгтарг хьалхарча социалистически паччахьалкхен доазонаш шоай са ца иХедеш лорадеш латтача турпиий эзарш шерашн. Отдаленне командир Лаьтіш Иван, застава начальник Голубницкий. Николай, округа политотдела инспектор Карпов Степан, застава партогр Кирен Александр — цу турпалий дешалера гІуьдехьаш цІаьхьа а дицлургдеш хаьнка.

Советски Эскара доаькъошца цхьаьна Москва, Севастополь, Ленинград, Одесса лорахьрий хьалхарча мугІаршка бар пограничникашн уж ГІаьгІ Волга-тІа а Курска юхе а. Погранотряда бІиуоІгІеш эр 102-ча Дальневосточни, 106-ча Забайкальски, 162-ча Среднеазиатски стрелкови дивизиоьн. ТІемаца чакхьаьлар уж Украинах, Белоруссех, Польшах, цер дешаьш лаьцад Прага, Будапешт, Белград. Вена мукъайдаькхача, Дальни Востоке Квантуна эскар доаздеш. Доазон тІарча бІиуний итташ ГІурбой лаьмгаьна правительственни соагІаташца балгаьбаГьаг, эгтарг майрагІа латтача бІаь соагІаьнарга Советски Союза Турпал яха цІи ваиий.

Боккхача лоарХІаьме тІам тІа Советски Союзо ваьхха котаьн. Эзаран километраш дІаьхьедеран лоаьзоошаца — социалистически механизацеш доазонаш. Царцара доазуш — из да ешаьрашта лелаьеш ваьгІаьгІаьоІен гІуьлаьхий доазуш. Бальшара фурашкан тохкеаче нахаьжмарий дотгаГІаьн тешаьм болча Советски Союза, Польша, Чехословакие, Венгрие, Румыние, хьаьча социалистически мехкий пограничникашца империалистически разведкай агенташ чуьхьа барбІоаьшш лораду дуьнен ешрачаьча социалистически содружеьст. Ваьнна ваьгІ доаноаьш. Вайна хоаш дуккха моттигаш я, шоайла цхьана а болаш, вай мехкий пограничникашца моастагІчоа ваьхий лийца.

Вай ерзаа хинна балгаьдоаХ вІаьттаьна уях мехсаьк шера доазонашка сатем лоаттабеча цхьаьйочаь вайца оагІуа болча капитапистически мехкашцара Советски Союза дикачо лоаьлаьй гІуьлаьхьаш.

ЧІоагІаьча дешаца, лаьхьа говзалца наьхьаборалІа советски пограничникаш шоай цІийна, уж кийчьаьй тІехьаьнна тІема техникацен гергаьцен, ЦІаьн доазаьъ — вертолетаьш, кердагІча конструкцей кемаш, бузаьмен сигнализацен хьаьхьаьлера, нийса средстваьш.

ХІара цера БІиуоша ГІуьлаьх да уХ эзаран патриоташ — дийша а къаьъгаьна говзаьлаш Іомаьн а бола кагий наьх. ХІаьта цар цІена, лаьрхІа іохьаьнначу шоай комендо дагстер, шоай Дьахен доазонан лорадеча ьъонаьчаьн деналн хьаьхьох цар.

Нерде латтача хана шиг дехкар тІехьна хоачаьнгадер хьупбаьхьоча цхьаьн заставе бІиуоно сержанта Таган Сергея. Доазон тІа ГІолла доаДа ха йиста доазуш толхадаьрий йоьхкача группаца доа доладер цо. Цу тІем тІа Іарна чов ьй. Зуламий хигаьта хьийдер, цхьаьбаьчІа, кІаьхара-м боалабаланзар уж. Пограничника оарцдаьхьхар, моастагІчоаца тІехьаьлаа из корабйр цунна шоай ГІаьгІаьнна ГІаьгІаьнна оарцеГІа тІехьара тІехьийнна новкъостаьца цхьана герз тІера Іо а эцаш карабоалабйр Тарана доазуш толхадаьрий.

КПСС XXIII съезда решенеш—вахаре!

ТОЛАМИЙ ЛАРД

Хіламарча хьалашка кьаьстте лоархіам болаш да производствен кьаьгьагаш Іилман ларда тіа вашТіехьабаккхар. Чіоагіа лоархіаме да, боккъалдар аьчча, хьалкъа боахама дерриг доаькъон, ерриг производственни участкашкердача техникаца Іалашъяр а. Цул кіеснатіа Іаьнна санна кьаьстеган вашТіехьабаккхар хаддаиза тоаьеш ца хилча. Иштта, «Говнеофтехимзаводш» аьчча объединенне объекташта капитальнеи ремонт яра лаьрхіа «Говнимнефтестройн» трест кьоастіа, яьле я болхлой штат шоша лаьх а еш, установкашеи цецашеи хьалха санна планал соргіа дуьхьа ха йоаккх ремонте.

Кхы дикагіча хьала тіа дац тха ремонтни балхий гіулаьх а. Иза дош тхоаи лаборатере оаз Іуьрдгіолаш плана иьжьелхьал. Іаьлхьаме во вашТіехьабаккхай тіонна йолча производствай бохь, хіаьта хоьш да предприяте ритмично болх бара ун производствеш чіоагіа лоархіаме хиларг. Цу балхий оьсарне лаккъергйола цхьаьола мероприятеи бедгалъаьлха я, масала, технологическа цехашкара аппаратурен оборудованин ремонта вайъ-чар, ремонтни бригадай кьаьсгаеи лерттіа вашТіехьабаккхар, болхлоца, массехь тайп-тайпара профессеи Іомаір, кхыярдаи а.

Цхьайолча промышленни предприятеша духхьал сменех болхлоца зехьа йолеш йола ха дікхоач 15—17 процентагга, цкъа за 25 процентгга а. Лаьхьа боарам тіа лаьтт хіама а инженерно-техническеи болхлоца зехьа боабеш бола кьаьгьагаш. Кьаьстаеи віалла пайлан доаца кьаьстаеш хьаІаьнадеи, схемаш еш, болхлой нараддиеш таксировка еш. Цу балха инженерна говзал эшийтеш? Эшап. Цудухьа инженерно-технически болхлой хьаьгьагаш-га хьажа а хьежа, иь іохььашца дена хувца беза аьнна-хет.

Кьаьгьагаш дика вашТіехьабаккхара боккъача лоархіаме да хіаране, кулгалгго вале а йолаш вале а, кіоаначіе дена декхарваш хоалдаьлгалгго.

Производства масштабаш тіехьаьрча хана чіоагіа дегІаьгьхий. Хьаьчнай хьажа боахама кердаотрасленш, специалиацен цунца ювхаьнна йолча коопераци предприятеш чуьнга а дохььа а. Цу лаьрргіеш цхьана хуьшдаьгьаьн Іилман ларда тіа болх вашТіехьабаккхара Іаьдехарш. Хьаьгьагіа кертгера тергам балха мотгиагтеш ізьаьн болхлочуьн балхьаьн тіабохийташ хиннабеле, іхіаьна ергитача производственни процессо цхьан боарамагіа болх бергболаьн Іалашо е еза, буьзам хида беза производства ергитача участкашта юкъе.

Лаьхе маьлдар вай хана гергтара лаьхбеннай кьаьхьгьаьн Іилман ларда тіа. Іилман ларда тіа лоархіаме лоархіам. Хіанад иа? Цун кертера балхьаьн да. Чіоагіа дегІаьнна-ча техникаьн технологеан кьаьхьгьаьн тіехьабтсаеш хиларг. Кердача техника, хьиьдаьннача технологически процессаша Іалдех кьаьхьгьаьн кердачі тайпара вашТіехьабаккхар.

Белгалдаьнхьа дезаш да хіаьна духхьалйолча предприятешка на гіулаьх хьаьлдаьгьгіа, баьхьа, нагахьа мара Іилман ларда тіа. Іаьхьа ца хилийтаеш, цу хуьрдаеш. Кьаьхьгама оьсарне заьхьарг дуьхьа торонаш я: таьтан лаьгІаьр, біаргсан, лергіаьта, цохьанна тіаьлатташ бола іотхьаьн мелбар, иштта кхы а. Хіаьта из дерриг Іилман ларда тіа вашТіехьаьнкхьаьна болхлочуьнна психо - физиологически, санитарно - гигиенически, эстетически нийса дола балха хьалаш Іалашъярг.

Ахха баьхьа хьалаш тоаьдарг далаш Іилман ларда тіа кьаьхьгьаьн вашТіехьабаккхара гіулаьх. НОТ-а лерхі іаьрх сагага цо дуьхьагіа пайда бергболчуьнна участке болх байтар, цун квалификацеиг, безамга хьежжа. Цул соргіа, ерриг производство чіоагіа чоалгаьнна йолча механизмашца, аппараташца кийчьаьчьа хіама хіара болхло производственни навыкаш йолаш хиларах соргіа, теоретически техническеи дийша хіама веза. Цу гіулаьхха йоаькъо е еаш ба НОТ-а болхлой, хіаьта иштта болхлой кийчьаеш йола профтехучилищашца. Аьда деза № 3 йолча профессионально - технической училище дийша комбинате болх беш бола токарашца дуьхьагіа йолча хана шоай нормаш кхоачаьнна да могаш кулга, хіама аьчча практически оагіонгахьара эсала да профтехучилища болх.

Иштта во лаьтт № 1 йолча профтехучилище аппаратчикашца машинисташа Іочьабора гіулаьх. 5—6-ца разрад йолаш хул ун, баьхьа, пхеллагіа яьллагіа разрядаьх хьаьхха лемз болх беш болча болхлоца ужа йолла ниьсбе а йийш яц, теоретически оагіуо царна дика йовзе а. Из гіулаьх цхьан тайпара тоаде деаьш да.

Кьаьгьагаеи Іилман ларда тіа вашТіехьабаккхаеи чіоагіа лоархіаме да техническеи нормированнеи болх лерттіа лелабар. Техническеи нийса нормаш уггаьрца техническеи болхлоца Іалашду техническеи дикагіа пайда эцилга, кердагіа йола технологеи, балха методашца балха ницкъйолаьлгіа...

Кьаьстта терко е еза балха моттигаштта йдан оттаьрган уж эшача хіаманца кийчьаьрган. Эшап. Чуьнга соргіа оаттаьлан хьаьлга. Хьалдаьнна цхьан тайпара болх белгА, дом, гаьзан, тіехьаьнна пийла е йийх температура — из дерриг Іилман ларда тіа кьаьгьагаеи оьсарне лоХьаеш болх факторашца. Кьаьгьагаеи хьаьлаеи тоадар дуьнца я производственни эстетика. Тіехьаьрча хана чіоагіа баьржаеш из болх.

Іилман ларда тіа кьаьгьагаеи вашТіехьабаккхара юкъедаьгіа массе тайпара дешаеш, цудухьа ун дешаеш ньаостачеча дакъа лаьца деза предприятте ерриг служба. Хіара цеаьг цу балха хьаьлаеш. Хіара цеаьг цу балха хьаьлаеш Іалашъярг.

Аьхха баьхьа хьаьлаеш тоадарг далаеш Іилман ларда тіа кьаьгьагаеи вашТіехьабаккхара гіулаьх. НОТ-а іерхі іаьрх сагага цо дуьхьагіа пайда бергболчуьнна участке болх байтар, цун квалификацеиг, безамга хьежжа. Цул соргіа, ерриг производство чіоагіа чоалгаьнна йолча механизмашца, аппараташца кийчьаьчьа хіама хіара болхло производственни навыкаш йолаш хиларах соргіа, теоретически техническеи дийша хіама веза. Цу гіулаьхха йоаькъо е еаш ба НОТ-а болхлой, хіаьта иштта болхлой кийчьаеш йола профтехучилищашца. Аьда деза № 3 йолча профессионально - технической училище дийша комбинате болх беш бола токарашца дуьхьагіа йолча хана шоай нормаш кхоачаьнна да могаш кулга, хіама аьчча практически оагіонгахьара эсала да профтехучилища болх.

Чіоагіа лоархіаеш боккъа мах болеи рационализаторски предложенеи кийчьйер нох. Дворовчиков кертера латтаьра биргалдаьрга ни. Тенженкос, Сидельникова, Прохомова, кхы-чар. Цар предложенеш вашТіехьабаккхара ЦК БНО яха керда центробежни насос. Цо паччахьлхьенна баь пайда а боккъа ба.

Цхьана ха йисаеш СССР-а Лаьхкъаьгьгіа Совет хоржа ди гіаьхьаеш. Цу Іеннна сийленца накъа бахара шоай хьинар кхы а айдаь кьаьгьагаеш ба мехкдаьгьгіа.

Д. ГАБАЕВ.

«Горскнефтаь» НПУ промысла заводоцца.

Специалиста хьехамаш

ЛОРАЕ СОМИЙ БЕШАМАШИ КОМСАЬШ

Хьачеи Іаьжеи сомах лата ніана дуьхьагіа бебе хи я хіама. Цо зулам дерзделгіа сомий хьувкъам лорабара сомий гаьнаштта химическеи обработка е еза.

Сомий бешамашта зуламеча ду садоахача хіамашта дуьхьал ньоаьгіа. Из ньоаьгіа ньоаьгіа йола тіхьа йтт—шовзткъе йтт процеттаеи ДДТ яха порошкои хлорофоси е. Из литр хих 70 грамм 30 процеттаеи ДДТ яха порошок, 10 литр хих 20 грамм хлорофос тох.

Сомий бешамашта зуламеча ду садоахача хіамашта дуьхьал ньоаьгіа. Из химинкатаеш йошаеш йола тіхьа йтт—шовзткъе йтт процеттаеи ДДТ яха порошкои хлорофоси е. Из литр хих 70 грамм 30 процеттаеи ДДТ яха порошок, 10 литр хих 20 грамм хлорофос тох.

Сомий бешамашта (гаьний шодгоаранштта юкъе) сомах лата кіеліщаеи хуле лаьхке йийлача растворах 10 грамм гиофос. е 30 грамм эфирсульфонат тох. Цу составаеш хіаьрштта Іогьхьаеш бергіа Іаьжаеш сагтаеш оьгіаеш йолчарна тіхьоро а лоархіам тедаеш діаяха еза. Цул соргіа цхьа процентаеш бордоссеи яха жидкость тоха еза.

Комсаьш хуле ньоаьгіо. Хіаьнзе а из лазер хиннай комсаьш. Комсий гіаьнаштта Іаьжаеш ніаьлаьрг хиннад. Тіехьа іа доаькъаеш Іалдьмате сиз молхаеш тоха еза. Тоха йола комсаьш. Из процеттаеи бордоссеи яха жидкость, е 0,5—0,7 процеттаеи мела хлоронкъ я. Зиза техачул тіехьагіа кхы тіехьа ца доаькъаеш шоозаеш молхаеш тоха еза.

Сомий гаьнаштта дуьхьа аьттуо боаьшаеш хиларг діадаха іа. Яннарг, февраль йийлаеш хана лаьхке ньоаьгіа йоаьхха. Іеладаеш хьвцлуьнг денош яхар. Цудухьа ГІамГІай, персийий, нагтаьхь хьачий сомм чіоначаштта айнаеш дьаьл. Хьайбаштееш боаьдаеш, тед, ніаьн техьаеш хана чіоагіа доагіаеш іадаеш дайлхар, цудухьа 1966 шера хьувкъама чіоагіа іаьхтьаеш.

Республика сомий бешамашта лаьгІий ходгар ца хьувкъам лора а беш сом гуьдара діан ходчаьнгье.

Унх гергтара хана сомий бешамашта гіулаьх дара дуьхьа баьдаеш ца деза.

Сомах хьаьхулча бешамашта хий дилла деза. Харшаш доахаеш дехка деза хий. Учаьтка лаьттаеш из уллеъ ца мотгиагаеш хьежжа. 15—25 сантиметр кіоарга даха деза харшаш. Гаьний шин мугІара іоьнъе пхиъ—итт харш хила деза. Хіаьта харшашта шоашта юкъера мотгиг — 70—100 сантиметр. Гаьний оьлий кіоарга, хьежжа 60—100 сантиметр чуділийта деза тохаш дола хий. Хий диллачуьнга тіехьагіа харшаш діа а йийле лаьхта чіоагіа доача, мугІарашта юкъе дисиоаеш маьхашцеи лаьхта кіаьдлаьдуьна культивацеи обработка ю.

Хий на дехкача участкашна дисиоаеш, культивацеи еш оьсарца кьоьсаеш лоаттабу. 8—10 сантиметр кіоарга ю обработка. Біаьстта подюарна ца ньна участкашна хіара гектара 1,5—2 центнер суперфосфата 1—1,2 центнер калийни тухи хлоачийтаеш удобреноеш тоаеш еза. Гаьнаша дегІ на дахььа ца бешамашна цхьан гектара 1—1,5 центнер хлоачийтаеш селитр тасса еза.

Хий дилле хьалтгаіта тесса баьхьаьхьа я удобреноеш. 20—25 сантиметр кіоарга лаьттах яхийта еза удобреноеш.

Гаьнаштта гонахь оьсар де деза, овлан тіаьра хьатіаоьдаеш кагий гаьнаш діа а йоаьхаеш. Дерриг гаьнаш йийг ца, уж, хіаьта аьчча гаьнаштта чов е тарду. Цул соргіа, юхейнсча юкъа тіа яхьы а дуьхьагіа гаьнаш хьатіаІодаеш.

Лаьттаеша ніоачамкиллаеш тіоьдаеш да чіхьна чоагіа комсаьш бешамашта а хий дилла деза. 2—3 цу боа комсий гаьнаш ягіаеча хий деза. Цунца ньоаьгіа ньоаьгіа йола. Оьрмисиаьлаеш, заьтоцестранщица, яьчьа емкостаеш ньоаьгіаьхьаеш магарда хий. Эттара хьалха дий хоза деза бешамашта ремонт еш, е мерзаеш бешамаш йоІаеш уьхе біаьсти діаеГіаеча гаьнаштта.

Талхьа еаа .я

В. ПАВЛОВ,
бьцоаеІаеш лоархіа Ноч-ГІаьлгай республикаьнкан стан. це агроном-энтомолог.

Ю. МУРУГОВ,
юртбоахама министерства сомий бешамаш деладаеш отдела агроном.

Журналистий Ерригсоюзний съезд хургья

28 сентябрагаеш 30 сентябрагаеш ккаччалаеш Москве советски журналистий Ерригсоюзни II съезд хургьа. 24 мае СССР журналистий Союза правленеи секретариат хьиийй областийн правийн конференцешца а республикеи нийсеи съезд а чаьхьхара хьаьгьгіа дешаеш.

Ерригсоюзни съезде дуьцца отгаьу дешаеш: Союза правленеи балхах йола отчетни КПСС XXIII съезда решенешца хьеннна доаькъ журналистий йийз доклад, Союза нуьгалаеу органаш харинар.

(ТАСС корр.).

Дика хоамаш

МАШИНИСТИЙ ЯХЬ

Берриг шоай низ ІІаьхкийтта къаьхьгаш я Гудермеский тепловозний депо. Іокомотивни бригадаш. Машинистаеш цар ІІоначаеш сийленца ціаьхьу СССР-а Лаьхкъьхара Совет хоржа.ча деина сийленца накъа дахара йоІаьлъ кьаьхьгаеш вахи. Яьле бьаьнаеш берриг васпитательниканаеш.

Цар шоай хьинар кіоеаеи беза муъхь тіабола поездаеш хургьгіа діаьхьгаеш, планах дахрлачуьнга кьаьхьгаеш муъхь Іаьхьаьра. Іургьгіа іодгор кіодара.

Діаьдаьна бьъ беттеи ах беттеи машинистаеш діа'юха йитай беза мугІа тіабола 3400 ненза. Планах соргіа цаьрна діаболчуьнна бохь беш шиннеи 150 ворг соргіа тоаеш тоаеш-тайпара мугІа. Цу юкъа кіодаь іодгор 7 біаь тоаеш я.

Эттара дуьхьагіа іодгор кіоаьлъ машинистаеш Ачеев Бугіе. Цун чета тіа ца кіодаь іодгор 13 тоаеш. Цунца іодгор кіодаьлъ машинистаеш ца. Сеньченкова, Киселева, Ламятина, Денисова, кхыбараша.

Коллективо доькъад ду СССР-а Лаьхкъьхара Совета депутаттаьла харжа оттаьлъа шоай новкъостаеш Г. Г. Бочуьнгах. Лоа ньоаьгіа машинистаеш лаьхра ньежжа ремонт аьчча тіехьагіа тепловозашта регулировка оча кастаеста хуийтар Григорий Григорьевич. Уж яьр ньа ю лоархіаме бохь беш шиннеи бетта хиннаеш из. Нагахь беза мугІа тіабола поезд ніца ваьхийтача лукка іодгор кіодоеш ца. Советски нормаеш депутаттаьла воача ваьлаьнаеш карточка тіа Іаьлаьдаеш: уж шера беза мугІа тіабола 14 поезд діа а біаьгіа. Планах соргіа кіодаь іодгор 4631 километр я.

— 12-та ниеш оаха массаеш разза а іодаеш хьона кхаж тоссарга, Гриша, — йоаьх цун новкъостаеш.

Хіама ду деаьча деина 12-та ниеш, сийленца накъа дахара хьинар кхо ца іеш къаьхьгаеш ба машинистаеш.

Н. ВОЛКОВ.

ГРАФИКАЛ ХЬАЛХА БОАГІА

СССР Лаьхкъьхара Совета хоржамийй.ден сийна. шерда социалистическеи яьх жьрмай Автогенно-кирбедин завода цехашта, сменашта, бригадашта юкъе.

Производственни заданеш тіехьачаш а еш ужаеш къаьхьгаеш хьайдаеГіа Оганесов Камо Арзакович керте латтаьра кирбедин цеха коллективе. Кирбедин цехьан аьрхенера ніе бетта план 21 мая ніхьачаьлъ ду бартийнача коллективо. Дика къаьхьгаеш я Б. Богдашкин Николай Викторович нуьгалдеча бригада коллективе. Совестов Александр Михайлович керте лаття бригаден.

Парел лукка тіетьа ца ньеаеш дика къаьхьгаеш я ніцца яьхь а яьлаьна болх беш йола Новоженин Кузьма Федорович нуьгалдеча ацетиленеи цеха коллективе.

Доаьзал деньвара

КЪУЛБЕХЬЕН ВЬЕТНАМА ХАЛКЪА НИЗАШ ДУ США-с

ХАНОЙ, 26 май. ТАСС корр. Е. Новикова хоам бу:

Гуо хинчча города радиое хоам бар, таьхан Іурра гороза юкъерча пагоде «Кьаьмен Іуьрдаеш» ладаьлъ хоам шоай воазар Іаьденнача турпалашца — буддисташа" чьаьет этта хиларах. Іуьрг тіехьаьгіа кіай дуьхьар дийлача буддистий.

Іалаьмате Йоккха коьжина Іаьрж лелаеш ніцарш а Іаьдаш города хуьнцдаьга Іоала буддистийн кашмашьхьа жьар. Кашмашца шиннеіа віаьдаГіяхийтача митинге буддистийн организацийй виьклаьна бакъдер байнарша Іаьдоалаьдь хинна бевх Іуьгіаеш Іаьдоалаьдь хинна йоаьх хиларг. цар Іаьдийкар Нгуен Као Ки правительство соф чехьа отставке йодийтаеш.

30 аьзар саго дакъа лаьцар селхан Іуьгр хинчача митингашкеи демонстрацешкеи. «Іаьдаьхха Центральни Вьетнамера баьхьа хьа тоабара Тэнгу Ки. группировкана новкъостаеш ледеш йола США» — керттергер ни лаьгуг дар селхан городе хинчача собственника. Жедка кьаьнгіа йолча университета студенташа селхан Гуорча американски консульствана хьалхьхка йоккха демонстрацийн Нгуен Као Ки правительство Вашингкийтчаеча Штатана хьалхьоаьгіа хьаьгьгіа дуьхьала. Віаьс студенто 24 саьхьгіа мотаьл хьийийтар.

«США правительствана дуьхьал Іаьнад рай» аьнна корта а болаш комментерцеи арахьар тахан Гуо радиое. США президента Джонсона дуьхьа ца йоаьшаеш хьаьхьайдар, Къулбехьен Вьетнамен бахьна 90 процент болча ваьхьа хьаьлоаеш США-е ца ньаьхьаеш ладаьлъ. Иза ньаьхьаеш ніца ледаеш гіулаьхьаеш, аьнна. Цхьаьнна а корта болаш кьаьмьал дац ю, аьнна бедгалдоаьх комментаре тіа. Къулбехьен Вьетнамера хьалхьа ньаьхьаеш дуьхьал дьаьнна Тэнгу-Ки біеьхь кілиа хьаьлоаеш йолча США-на.

Вай мехкара демократи Іотеіаьх США-е, йоаьх комментаре тіа. Из ньхер хьалхьо хержача правительства Къулбехьен Вьетнамера шоай біу'наеш ярадоаьгіа діадехар. Кіира совгіа ца яьхьхай оаха США-е ца Нгуен Као Ки деш доаьла новкъостаеш соцадар дегдоаьхьаеш. Цхьаьбаьгіа, ньхера а хьаьхьаеш цхьаьнна корта боаьшаеш йола Джонсона заявленеи маьра Хіама дац. США-е цхьаьнна Хіама ледаеш шоай сийленца мерзаеш Іаьдала керте доаьтаеш.

Цу ньаьхьаеш ладаьлъ. Иза ньаьхьаеш ніца ледаеш гіулаьхьаеш, аьнна. Цхьаьнна а корта болаш кьаьмьал дац ю, аьнна бедгалдоаьх комментаре тіа. Къулбехьен Вьетнамера шоай біу'наеш ярадоаьгіа діадехар. Кіира совгіа ца яьхьхай оаха США-е ца Нгуен Као Ки деш доаьла новкъостаеш соцадар дегдоаьхьаеш. Цхьаьбаьгіа, ньхера а хьаьхьаеш цхьаьнна корта боаьшаеш йола Джонсона заявленеи маьра Хіама дац. США-е цхьаьнна Хіама ледаеш шоай сийленца мерзаеш Іаьдала керте доаьтаеш.

Ца

Берашта йола литературни оагIолг

ГАЛАЕВ ХАМАТХАН

ГIАЖА КIОРИГ

Малх дикка лаккаллалла чхъаьлург лупцан а вахьда ца воагIаш вар Султан. Бахъдар аьлча, цо тахан хулла дийлаьлацар чиъаьрой. Масийлочх хана цхьан метте лупцар цо ув. Ф ер лар а хан, тахан чхъаьра дика латтанар ваьнах. Кхо-бих ший ув чу а бахар, карар а баьнна.

Хоза ди-ар. Iийрийна Султан хьаволагIаш баьдда тIа хийна хIар локхаьлеанаьгар. Лаьдда баьдда iетIа ман беш гIаллалцар доьхар берашна когашца. Султан хьаволагIаьга гIашлой ваьккъа аьтта оагIоргахьа гонахьа эра а болаш чулар дукха баьккъа боаца ди Iам.

Эрза гаьна воацаш воагIаьга Султана: тIаьхьа хедар эрза жкъе «шарх-шарх» аьлаш.

— ОЙ, тIаьнгъ чуъ а ничаьб, сено агабу-тен эра? — аьнна хIетIаьнар из. Цун бIарг кIийтар ший ниъ а холлаьбет тIеIаьлаш латтача шин гIаьнан. Шу гIаьн аьлча а, парер дIаI йоккха ер. ШоллагIаьнар гIажа кIоригаьр. Ший бе таьхьа аьнаш а кIийлоа хIаман а Iо кхийса тIаьедар Султан царна.

Кхераенна тIоагIа тIоагIа а тесса тIеттар йоккхагIа йола хIар. Ший хIана а ахоачаш хьалгIаьлана тоа тIъамилгаш а тетташ, баьца юкъе еадар кIоригг. ЙоккхагIа йола гIаьн лаца дагаьх цунна тIеIаьлаьлар Султан. КIезнуга тIаьхьа а аьнна. Iохкийна гIаьн. Ший кIоригг йолчиъна гIаьн. «Къаьхъ-къаьхъ» аьхаш тIоагIа деттар цо. Жаьнна лакхе тIолла го тувса йоаьелар гIаьн.

«Мазъо са гIаьн тIаьхьа. Iойилла из. Iаьхена из». — аьхаш санна хечар нана-гIаьнг.

Шо Iоехка хIаманг хьа а ийца. гIажа кIоригг мархIа а аьлла. IотагIаьхь воаьелар Султан. Лаьтта Iо а хийна, тIоагIа тIоагIа а детташ, тIехьа йоаьелар гIажа. Султа кIоригг, наьна оаа хьаьехача, кхы а тIоагIаьгIа Iеха яьлар. ГIаж Iаьнна из. «ВаьнгаьгI, со Iезаьнг-кх ухх гIажо». — аьнна хетаьелар Султана. Iа-ийна а хьажа кхера хечар по. Корабаьнарг кхера а е кхийоа хьоссе мегаргIойла хIама а.

БОКОВ АХЬМАД

Со-м вац зене

(Дуьцург)

Тахан цIокIа тIаьхьа ца воазаш мучъа ди воаьлаьчаьра, со цIегIа а ийта, хIай ниъ. Са чIогIа-ваьзам бер цунца аьхьа-ворхIа ваьстра йистте баг тIа йоккха наьна, ютин. ЦергIнга яхаш из. Трамвайца вахачуг-тIехьа-гIа автобусца а яхьа ваьзе цига воаьдаш хилча. Ишта хьаьа баг ув.

Цар цIенкан деаьгIа сийна буг а йолаш эра е. Аьхкн каст-каста вугар со нана-шийца. Вотаг Султанацен Амирацен эра баьгIа дукхха а ловзар тIо, цIаьгIа кийчьенна нана сийга хIаьйкацца. Цхьаьа-на нана кхаййача а хозаргдоаьцаш гаьна доаьлар тIо.

— Аьвн Амирен кIоргацаш - лупцар. IаьалгI, ма-духа а кулгах уж цигс: - цIе, - цIий-а, мовеца. Амирен тIеIаьл эде - мара, лаца а лайелар. Цунна хецар тебба-тIе а вха, таша а дан из хьаьлца: IаьмIга-мIаьий-из. Пи шу-мара дьаьнадеш, воаьг-цун. Ас кIоргацаш лаьцаьчо сона хьаьга а вайа кулг хьаьхоаьдоре цо.

— Муса, ма Муса, сона-де из.

— Суланна Ма-ди аьгIий ер, — оаьлар-ах.

— Ас дIепургда Султана, — аьлв корта оагIор а баьккъе, кIаьхара хьаьл а тьаьмо, хьаьстелора Амир. Пакка дIаьлора аьI. ДIе ца делча аьлхъ ма оаьлоргIий-из.

Султанага конфеташ чухIина аьшка кIоргIий ер. ПIаьхьаьшш иогIар а доргаш. ШIийна ЖIаьдена кIоргацаш цу ув дехкар цо. Кхеннулаш, ер ваьгIаьгIа ваьнна. Лаьхь Iоадора цо уж. ЦIегIа дехкаш уйдар Султана, ьаьдагIаш ора ийхий а доаьш. Ув маьлий - кIиг а доаьш уггI тIа дIепургдаьгар цо кIоргацаш. Дерригга а тайг-тайпара дар. ЛийцIаьгIта юкъера эшарш хьа а хержо вожаш Амира дIаьора.

Хоза ер ьхий. Дукха дувцар ер охоша лелдаьрашш тхоаI чIъаьлагIча классерга берзIтъ. Вешта, тIаьнг а ма йий эйна ьхьи сен-на хоза а йIийна а. ЧIогIа - ЦIенкан деаьга буг-а-я, хьалха сенна-сийна еца а.

Султани Амири тахан-а хургба цигга-ловзаш. -Нан хIай-кх, со цийца-вига а ца тургаш. Марат мархIа а аьлла. Из сенна ма! Ара баьгIа тIе ловзарга из а автобуса корах эра а ваьнна: бIеаьгIий дь-гергдергда цо! Автобус дIайоьаьелча тхьоьсарг ма вий из-м. Со-м сарраца дIегIергаьр-ца тьоьеаьш, хьана из вайна а ваьнна а ма йийдI. Царех мел аьчА дала деза а кондуктора хозаьеннар лаьрIа а ма хой сона-м. Уж билеташ баьгIа дилаш ваьгIа-гIа хьаьгIа тIаьгIа. Кхыметтел даде аьлча а вайа тигаьзар.

— ХIана вигаш Iа из? — хьаьтар дадо.

— Iойилла хоа цунна-м хIама вигаш, — аьлар нана.

ПIаьхьа сона бIаьрахьаькар дади.

— ХIийа вигаш Iа?

Айса ер агIа а ца хоаш дадо ший ботинкаьна хьаьжача щеткеца бIаьрахьаьжаш латтар со.

— Ф у дадо-Iа, Муса! — хьаьтар дадо.

— ХIана а дадо, — аьнна, корта чубеллар из.

— М-ишта дадо! Трамвай чу-автобуса чуг Iайна дадо дийлаьчкад хьоа? — Сона тIе а чайца, дедена дIедуца йоаьелар нана:

— Билет эцийта соца аьаш кхы сеца а ца сеца, аз ийгIа ший ший дIедоаьчо дуьх четвертьхьаьдуьхь соца, ер ца-хьаьелгIо, аьаш. Вон мичаа аьлча, ший билет хьаьхьаьх. Уггаина сенна деза билет? Автобуса тIаьнна берга ба доаьлийтаьшеш из уггаьнга. Цох а чайца тилаьзаь. Сайчиа цхьа билет а ийца со Iойча, кIаьнна эцецIий? — йоаьх кондуктора. IаьмIга аьа ер. — ях аьа. Со-м из цу тIе дIедерзаргда метташ ер. «Мичара! школа мо ужий сон,—йоаьх-кх ух меаьлугго. Эцнна доаьлий ^ кIаьнна биьвтI Угге-са Iаьрбиьнь ноьх ийий Iа!

— Ма де Iа хьаьй хоьх Iаьбиьнуьсларр, — аьлар тIемаьца йист ца хулаш аьгIаьна дадо.

— Цудуьхь аз вигаш-кх ер.

Со-м ийгIаьгIаьгIа а дог а дIийна: «Ма дIаьгIа ваьгIа, кондуктор ух хотта сий сендаьлаш тIемаьца вожаьгIа». Цунна кIоргацаш сонг нанен дадан шийна дуьхьаьл.

— Сога-м дац цунна билеташ ийда аьчА, — йоаьгIа нана. — Iаьнна хоа дийлаьх из школе учий? ДагIа IаьмIга ма ший из. Зена кIаьнг ва из-м.

«IIIемаьн сс зена!» — аьнаш уйна йоаьга из. — Трамвайцан автобусцаьн водача хана билеташийдера хулаш заьна чуг! Билеташ ца эцаьш-м IаьмIга бераш марта мичА лел, со-м школе а ухий ма вий».

— Цо дер-м за дац. Iа цунна дечоа юхо, — аьлар дадо, йист ца хулаш цхьа юкъ а аьннга.

— Вадаьлаг, аз ер ца ду цунна! — аьнна цецьлер нана.

— Из харшца Iомаьеа гIерг-кх хьо. IаьмIга волчх хана деза харшца Iомаьеаьна, аьннга хIинг фу хургда цох? ТIаьнга - хургда хьона из вайна а ваьнна а ма йийдI. Цунна уйна йийий Iа!

Нана цун уйла йийий сона хенар, сиха сендаьлеш тIе а йийда со ер а ваьнна цIер дIеа дийцаш сейна ца хезаьнда. Фу деш латтаргар со цIегIа, со зено воацийлаьгIа хаьчеа?

Юха а гIажа тIаьхьаьлар кIийк. ГIаж, хьалца санна, воагIаьйккхар. ГIажа кIоригг, Iеха а Iехаш, наьккъа тIе гIолла лелар.

— Дика ца хIаьта, хьо ца доаьлалой а, хьа кIоригг-м доаьлаьрга аз, — аьлар Султана. гIажо из хьехаьеш санна цунгатъа йца а хьежа. КIоригга тIеIаьвалар из. Кхы а чIоагIаьГа кхераенна тIеIоригг, терка а теркаш, IаьлгаР. Лукха гаьна хIаьлгIа. Султана IаьхийтIа Iаьлнар из. Ший бIаьхьа къаьмар ца а бегIа, кхераенна Iехар кIоригг. Цу а чIоагIаьГа кергаьгIийлар гIаж. «Къаьхъ-къаьхъ» аьхаш тIоагIа деттар цо. Жаьнна лакхе гIолла го тувса йоаьелар гIаж.

«Мазъо са гIаьн тIаьхьа. Iойилла из. Iаьхена из». — аьхаш санна хечар нана-гIаьнг.

Шо Iоехка хIаманг хьа а ийца. гIажа кIоригг мархIа а аьлла. IотагIаьхь воаьелар Султан. Лаьтта Iо а хийна, тIоагIа тIоагIа а детташ, тIехьа йоаьелар гIаж. Султа кIоригг, наьна оаа хьаьехача, кхы а тIоагIаьГа Iеха яьлар. ГIаж Iаьнна из. «ВаьнгаьгI, со Iезаьнг-кх ухх гIажо». — аьнна хетаьелар Султана. Iа-ийна а хьажа кхера хечар по. Корабаьнарг кхера а е кхийоа хьоссе мегаргIойла хIама а.

МЯКИЕВ Асхьаб

Цкъа из урагIвоагIаргва

Сахилаллца дийлхар догIа
Сигале тедаш сегар тIоа.
Гонахь тата доаьлар чIоагIа,
Iаьржа бийса латтар коа.

Сахилаллца наб-не хьоеаш,
Цу дерригне уйла ешш,
Уллаш вар кIаьнк
арахьежаш,
Унзарвнуьлаш, тамаш еш.
Iуйре ера сийрдаьяьна,
Эттар лоаманца сатем.
Лелаш вар кIаьнк
аравьанна,
Боахаш эрголонгI зем.

Магаш цунна дух тIа вала—
Бера хьаькъал дIаьхъачаш.
Бакъда, халахь хьона, Iалам,
Уйлан тIера из варгвац.

Iомаьергда Iилма кIоарга,
Цунца хьаькъал
совдуьргда.
Низ чуболашш шергар-
шерга
Из а дегIаухаргва.

ТIаькха, сигале, воагIаргьра
ха:
Хьоца кхуьса из варгва,
Хьа кхайленаш гучаяха
Цкъа из урагIвоагIаргва.

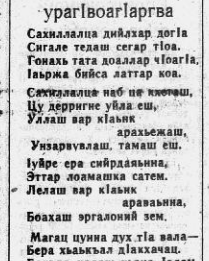

ПIаьев Махьмад-Саьид

Бехали аьрзии

Цхьоболчарца ца хоьш а, хала мел ялгечи бIехалаш, юкъера хьоьсаьл.

Саг тIаьхьочарсоацаца лаьхьча лоаьм боьшка кхы-аьрзе бIехаш. ЦIокIа йолг цо «Керлигаш». Аьрзена а, кхачи-ловлаьсоргна санна, духха ера ший «Керлигаш». Цо «Керлигаш» хьалала ха мара деанг хьа, из хаст-каста бIенг тIе ухаш хIий. «Iогаг» лоаьбу цо ший бIи; хIай дан хIамен цIаьхьа хадийташ цо ший «Керлигаш».

Цхьабаьсхьа, «мелла «Iогаг» из лорабой а духхана нийсду бIехало текхье тIе а баьхе цун кIоригаш хIолаьлгIи. Ший моастаеIе дика воаз аьрзена. БIехал цунна бIаьнгIийна тIеIаьлаьнг-бIийдаш из, шийна моге ца буеш. Нийсдуш хила мел бIехаш аьрзи юкъ а, баьхьар аьлча сона сайна-м дайийдаш.

«Шийан дIайхача дийнаьха бIехаш из хIа а воагIаш доаьчо ер чу аьлла хилаьлгар со. Из ер цу ер чу мелла сердал эта ца. ХIаьта бIехдаш маседа а мелла дIаьхьхала ма тIеIий, ди мелла дIайха баьле а. IIаьхьа, хаьт-хаьт, хIаьн оаьлгаьр деттача тIемийл таташ хIолаьгIа сона. Тата доаьлаьш тIе а ер-за со дIаьхьежача, дагар вIашагIлаьташ сона Iаьржа бIехаш аьрзии дар.

БIехало ший хурдора аьрзе кошта тIаьхьарга гIерташ. Аьрзеш цо корта хьалгайбешшеха кога мIаьрш кета духхал а лучеш, ший нийсдо тIемийл деттар. Дукха а ер а дешаш дисциплина телхаьеш болча берий эдьна - ноаноша дукха терго ца еш хIаьта бар бодх беча предпринятешкарга организацийца виналлаш а болаш ух бехкоторамеоа, «IаькхетаIбу тоаIй деазла юкъе бе безача кхетама балхах. Лай-ноаной комитета инициативах тха школа коллективо общественни хьисдне вIашагIа а делла центральни рамие болх беш-на берий цIа. Цига дежурнеш хуп тха хьехархой, комсомольцаш.

Айхха бувзам лоаттабу оаха школан деазлан гIо дара тайп-тайпара тIа учреждениена вIашагIьехкача комитеташца. Масала, ду тайпара комитеташ я Грозненски мехкьаьстIа Iилма - тохкама институте, Сийлахбокхача Iалв - мехка тIема инвалидий госпитале, Октябрьски райисполкоме, кхычаьла. Ду комитетий виналлаш а тха хьехархоша а лаьчи педагогически пропагандаш а юьрий дахьта-ноаной юкъе.

Дешарга мукъаблоча хана берашн харшца делардоаьлаш цар салоIам латтIа вIашIеьхьаьккхаьш доккха новкъостал ду тхона тха шефаша — ДОСААФ-а республикански комитета болхлоша. Хьинаре лакъа лаьцар цар тIема сийлен школьни музей вIашагIоолаш. Из хьайийлар дукха ха доаьцаш —ийслагIча мая.

Школе болх беш а тайп - тайпара кружокаш: «физически, химически, математически, доаьзо-дельарга кIаьй меттаI, спортивни, технически, художественни, самодеятельности, кхьярш. МоллагIча кружоке лакъа ца лоаьцаш дешарх ваг ерригача школе.

Цу дерригне а торо хулийт бер харцаьхьа новкъа ца далийта, аьрдагIа лелачунца кьовсам лоаттабе.

Т. МАЛОШИРИЧЕНКО,
Грозненрча № 3 йолче юкъерчаьна школа заьвч.

Вай республика школаьна дIайолаьцш латт экзаменаш. ДIаьхача шерашка сина доаьлаш, ух шера экзаменаш дIалуш хургба бархIлагIча, иттлагIча, цхьайттлагIча классашца дийша йистебоаьлараш. Цунга хьежжа бехкторхьаьжа за школай педагогически коллективашца хьаьхашка латта декхаьраш а. ЛерттIа вIашIеьхьа а дьаьхха дика чаьхдийца деза дерзаьхоша экзаменаш дIаьлийтаьра гIулаьх.

ДIоагIгаш йола терко ю ца гIулаьха Наьсарен района цхьайочча школаьна. Теоретически материал ноха кердаьлькха баьннаб, эпшаш дела практически лабораторни баьхьаш чаьхдаьлаьг. Берригга деза дешархошта экзаменационни билеташ IадоаьгIтаь. Белгалъьха еза ТIой-Юртара, СурхотIара, Яндерева юкъера школаш. Экзаменашка цIенхаштта кийчо яьй цIа, Гуччаьха я хоза кийчъ экзаменаш дIалучарна лаьрхIа йола уголок. Цу чу да экзаменаш хьаьтIаьхачо ноьхаш мел а Iислаш ялаш. Iаьхьоьха календарш, консультацийн дополнительни занятийн график, экзамений расписани. Билеташта лаьрхIа йола материалаш кийчъьлI, экзаменационни комиссеш белгалъьхьI.

Экзаменаш дIаьлла еачар хIара классе я консультацийн графикаш. Из-м лоаьдам боаьда хIама мара мичаа аьнна хетаьлаьа тарду,. IIхьабаьхьа, из мел лоаьдхIам болаш а дешархошта пайдаьне болаш а да хьетаье деза. Цу ГIулаьхо дикка новкъостал ду дешарга шу толамца чаьх а дьаьхха экзаменашца лерттIа кийчо е.

Цу хьаь школе — СурхотIарча (директор нов. Мелов), Яндерева (директор нов. Логаев), ТIой-Юртарча (директор нов. Кодзоев) экзаменаш дIаьлла еза хIара дешархо учете ва. Бьаьстта йоькха терко ю цига дешарх дика ца хьетаьа дешархой. Царца дополнительни занятийн ю, хIаранца къаьстIаьстта консультацийн ю, ишшта кхы. Шолй школашка ден-зенна мел леш хоьа хIама дова директоршта.

IIхьабаьхьа вIаьлла а тара-м дан цхьайочча школай гIулаьхаш вай лаьхе лийцачарна. Хьаьцарга вай Наьсан-Кертенен (директор нов. Марзиев М. Х.) ПхьилехьонгIий-Юртарен (директор нов. Ведижев Мурад) юкъера школаш. Гечтара ю эрз укъ-ца экзаменашца кийчо ира гIулаьх. Пиитта, ПхьилехьонгIий - Юртарна юкъера школе химех, физикаьх, наьна-мечтах теоретически материалаш дукхха тIехьабиьсаб дешархой. IIхьаьта астрономи вIаьлла Iомаьеа а хинабаг иттлагIча класса дешархой. Ю предметах парна оценкаш мишта оттаергьа ховш дац.

ДикагIа дан гIулаьхаш Наьсар-Кертерча юкъерча школе а. Шера ле деза хинна практически лабораторни балхаш дадаьл цу шинна школе.

Цунга хьежжа да дешархой хьо кхаьмаш а. Масала дешара ах шу чаьхдаьлча ПхьилехьонгIий-Юртарча школа иттлагIча классе дешарх тIеIаьбсаш нийсса ахан дешархой бар, хIаьта 11-са класса — вурийн тиеч ворхI саг. Цу классе-м кхьметтел кулгалго а ваг е цар терко е сагота волаш саг а ваг. Уж хIара дийшьс йистебоаьлачар личчи делаш вIашIеьхьаьхалаш.

Хьожаргда вай мишта лел районе школашка дешархошта производственни дешар Iомадара гIулаьх. ТIой-Юртарна юкъера школе практика чаьх а ьаьхха шоай говзал хьаьхьехача иттлагIча класса дешархошта бригадийн-хьаййаш лелаьр яха специальность еннай, хIаьта цхьайттлагIча класса дешархошта продавецтоваровед яха квалификацийн лурьйе экзаменаш дIаьлийна бальча.

КIаьнкеч столярарш-плотникашца йийтеч хIаманг тетрарш хургйолаш Iомабе безаш бар ПхьилехьонгIий-Юртарча школа дешархой. ПхьаьбакIа, цхьаькха терко янгар ; цу гIулаьха школа аьминистрацийн а хьаьрхой коллективо а. Школа директора Безижев Мурада производственни делара заьчча нов. Безижев Мурадца, ший йолча оборудованца IалашIьаьлаш. Шийийн мастерске йолча ютг машинах болх бе мегарг йолаш хьоьх мара яц. Ерригача мастерске цхьа стол мара лаг-гаш. Пхьаьнне хIаманг тетрарш чаьхдийца вожаш де хIама а доаьлаш Iохийца багIа, е цхьаьнаьлца Iаболх.

Уж а лаккха кхыдола а бальанаш хиларца производственни дешара программа хьоачашъьлъьш школе. Цу гIулаьха хьаьййца лаккха паччахьлаьчч ахча а доаьлаш хьа а дIаьхийтта, дешархошта цхьаькха специальностийца а ца луш IийнIаш школа кулгалаьчо.

Л. ЗЯЗИКОВА,
Нохч-ГIалгIай АССР-а хьехархой говзал лаьхьара института яьна меттеен литературни кабинета заведующи.

ХьатIаэттай экзамений ха

СЕЗОНА КЕРДА ФАСОНАШ

Малагга керда барокъашт кийчъьлъ гроьзнийнашта шийийн-тригкотажий объединенийна хIамашт тегарана бIаьстан ахкан сезона?

Объединенийн производственно-испытательни отдела начальника В. Н. Кьаьнийнаьс эийнаьг:

— Талаьмаге сиха хувцалу тIехьхьарча тана барокъашн чоьа. Шоай продукти ноха язаьлийта хIамашт тегарийй безам баьле ну могал тIехьаьлца йиш яц цар Бакъда, мелла. Iа безам баьле а берригнена тIехьаьлке цхьанне а йиш яьлийна. ДагIий дезаш сеиаьбаьлгIа, ДIа-са хьежар мамз-дехка, Арабедар папа-дехка, Воацаш вайра царна воI, Шоай IаьмIга воа воI. Папа бедар доа боччатIа, Коьг доччаьла — нана шо, Кьонгаш бийдар беш йоччаьш, Хоп боччаьш — мехкарийй. ЦIенна, ера, Iаьмаш, хоа тIе — IIIаьра мII.мийнга отташ, Чаьхдаьлар уж хьонаш чIоагIа, Дехкийг бедар чаьхдийнарг. Пакхьа бийлаьр мамз-дехкийг: Сийрда цин бIарг хьа ма барийй—бисар-хьаг хьо тулийбенна? Ира цергаш хьа ма ярий — бисар-хьаг хьо хьаг а ваьнна? Саьхьа цин лерг хьа ма дарий — бисар-хьаг хьо хьаг а ваьнна? Масса бIиг хог хьа ма барий — бисар-хьаг хьо хьаг а ваьнна? Хий IоучIаш бенгар дехкийг. ЦIаьхьа ера тата дийлар, Дехкийтта цIегIа дийлар, Корг кIаьл да тIех а ваьнна, Бена цIегIа чу из ваьнар. Папа-дехкас, бедда баьа, Кий дIаьхьийлар чIегIа техь. Пакхьа ноьа деллар дIоаьгIа. Уж чубагIа цIа дар чIоагIа, Бирса цицин дисар ера. Корах хьежаш ера мIаьрш. Из чудала гIертар цIегIа. «Муу!» — аьхаш, деттар цIегIа, Наьерах дагтар кор а бийтта, Дехар цицин, дахкий дитта. Сецар цисна когий таташ. Пакхьа тIаьнна техар ферта. Мамз-дехка бIаьш тьаьнна, Вежарий а, Аьнарий а — берригган а баьлар хьаьна, Цун тIеIаьгIа мамзс, лийнна, «БIаьг цIеьна бисаб хьо дийнна», — Аьнна, дехкийг чоьхьаьр, ПIаьнна сонна оттабIар, а «Харгаьгх лалаш Iеш бец яьлла Мегад, хIаьнз ма бехка селла КIиранийнаьгх, бига сайца, Базар тIера кIеда мIца, Керда хачи ергьа тьаьна. Халахтар ма да тхона, Яьаьхь ма йий цесна мIаьрш Кхы ма гIелаьх хьа цхьаь ера», Дехко, доккха се а дьаьхьа, Кхы гIоргбац со, аьлар, цIаьнна.

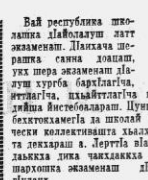

ЧАХКИЕВ Саьид

ДАХКИЛГ

(ФАЬЛГ)

Цицин доагIа, цицин доагIа, тебаш, тебаш.
Дахкийг бегIа, ше бохаьь хьаьн тегаш.
Бала из, чIоагIа дехкебаьнна.
ТIаьнгъ-тIаьнгъ сомбойнна, мец а бенна, хьег а бенна,
Шийна кIи фийг паьа дегаьь, цIа тIор ший а мала дегаьь.
Даьга аьнна кIема доацаш, ньнагар а пурам доацаш,
Вежарашка йист ца хулаш, йиннарашка хIама це оаьлаш, бахабер из
Берригаш бедача хана тIаьйса,
ШортI-шорта ког а лайза, бахабар из.
ХIанз фу дергдаI.. ЦIена хечч... Цу цIе мара йоаьца хечч...
Пепес болх баь, ячча дьаьнка, маьлс, базар тIе а яха.
КIаьда мIца, по а баьккъа, бийсан згIаш ешш а баьлла.
ЧIоагIа хоза хьаьлар из, цIи кIеда дегIа хьаьхар из.
Мискиг дахка, болгаш бегIа,
Цицин даггар тебаш доагIаш, дIа-са даьа хечаш.
Унзар боагаш ший бIаргг болаш, цIег хьуъздаьш бIаьхьа сенна,
ДоагIаш да из, мец а дешна. Даьна чекх лаьца аьнна,
Цицин тIенкет, хьоссаьелна. Яьхьда, цисна кIаьл ца бусаш,
ДIаьбедар из. Ела хачч цунга юсиш.
ЦIца амбера кIаьл а мижта,
ТIаьнкъа ихера тIех а мижта,
Корта Турграг чаьх а баьнна
ДIаьбедар из, ланчьа баьнна.
ДIаьбедар из беша гIолла,
ДIаьбедар из коа тIе гIолла.
Бера ячча дIа а хечсса,
ПIаьхьадегар цицин масса.
Цица амбера кIаьл а мижта,
ТIаьнкъа ихера тIех а мижта,
ПIаьхьедер из, зIаьмга дехкийг лаца аьнна,
ЗIаьмга дахкийг коа тIе бийсна, бирса цисе а гучадаьлча,
Хий мала а ца хоаьдеш, гIаьйтар коара хьаьжлаш.
Коа дар шаьра, докхка, дIаьсна.
Шолй кIоригаш тIехьа яьха,
Коъмаш ер цига лелаш. БоргIан латтар даггар IехIаш,
Шера тильаьцш вIашIа детташ. Москал, император санна,
Лелар лаьрхIа суьсаьнна.
ГIожаш болхар коара яра,
Церна БIаргаьйна мара.
Дехкийг кIайлебаьл могар,
ЦIаьнне терхал ца ба могар.
Бодан бар из шаьла бата.
ХIаьта гIажаш, арийьан яра,
БIаьелар дехкийг гIиче:
«ХьаьнаI цунга бонца хечч!»
ЦецIаьннача йисар хотаьч: «АI, нббIаьн, бIаьх из борзаьI
Цо кIоригаш, хозаргга, аI, чехкарIа бIаргаш кьовла!
Зъ, ма дий ер дагIаьчо коцийг.
БарIIаьн, IаьIа онца IIIетта, бага йийлачь йисар.
Рьъа йоацаш цо кIиссаьр:
«ХIама IIадий цунна эхьI
Тепкаш йоагIа кьона тIехьа», Москал йист ца хулаш латтар,
Бакъда, цIаьхха еленна,
Ког дIийнийта оьмар лаьта. БIаргаьйр из массанена.
Москал хьаьжар цIий а анна,
ХIаьта дехкийг мийал сиагI
Отара йIаи мижтар, беха.
Iийрен цIегIа сийрдаьлчь,
Дагийг дезаш сеиаьбаьлгIа,
ДIа-са хьежар мамз-дехка,
Арабедар папа-дехка,
Воацаш вайра царна воI,
Шоай IаьмIга воа воI.
Папа бедар доа боччатIа,
Коъ доччаьла — нана шо,
Кьонгаш бийдар беш йоччаьш,
Хоп боччаьш — мехкарийй.
ЦIенна, ера, Iаьмаш, хоа тIе —
IIIаьра мII.мийнга отташ,
Чаьхдаьлар уж хьонаш чIоагIа,
Дехкийг бедар чаьхдийнарг.
Пакхьа бийлаьр мамз-дехкийг:
Сийрда цин бIарг хьа ма барийй—бисар-хьаг хьо тулийбенна?
Ира цергаш хьа ма ярий — бисар-хьаг хьо хьаг а ваьнна?
Саьхьа цин лерг хьа ма дарий — бисар-хьаг хьо хьаг а ваьнна?
Масса бIиг хог хьа ма барий — бисар-хьаг хьо хьаг а ваьнна?
Хий IоучIаш бенгар дехкийг. ЦIаьхьа ера тата дийлар,
Дехкийтта цIегIа дийлар,
Корг кIаьл да тIех а ваьнна,
Бена цIегIа чу из ваьнар. Папа-дехкас, бедда баьа,
Кий дIаьхьийлар чIегIа тех.
Пакхьа ноьа деллар дIоаьгIа. Уж чубагIа цIа дар чIоагIа,
Бирса цицин дисар ера. Корах хьежаш ера мIаьрш.
Из чудала гIертар цIегIа. «Муу!» — аьхаш, деттар цIегIа,
Наьерах дагтар кор а бийтта,
Дехар цицин, дахкий дитта. Сецар цисна когий таташ.
Пакхьа тIаьнна техар ферта. Мамз-дехка бIаьш тьаьнна,
Вежарий а, Аьнарий а — берригган а баьлар хьаьна,
Цун тIеIаьгIа мамзс, лийнна,
«БIаьг цIеьна бисаб хьо дийнна», —
Аьнна, дехкийг чоьхьаьр,
ПIаьнна сонна оттабIар, а
«Харгаьгх лалаш Iеш бец яьлла
Мегад, хIаьнз ма бехка селла
КIиранийнаьгх, бига сайца,
Базар тIера кIеда мIца,
Керда хачи ергьа тьаьна.
Халахтар ма да тхона,
Яьаьхь ма йий цесна мIаьрш
Кхы ма гIелаьх хьа цхьаь ера»,
Дехко, доккха се а дьаьхьа,
Кхы гIоргбац со, аьлар, цIаьнна.

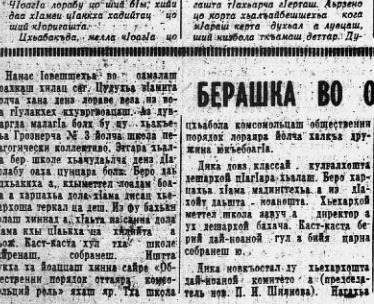

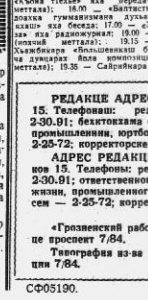

ЯРОСЛАВЛЬ. Шинни завода «Гигант» оаьлча клубе хьалха театро оттаьлI С. Прокофьева «Золушка» яха балет. Постановощин — театра художественни кулгалхо И. А. Карениен.

Ярославаша чIоагIа сий еш я

спектакль.

Суртэ тIе: балетанца сцена.

Б. Саранцева сурт.

ТАСС фотохроника.

Редактора зам. А. А. МЯКИЕВ.

ЛадувгIа, хьажа

29-гIа май, 1966 шу

РАДИО: 8.25 — Польски ашарш; 8.45— «Къона тIехьа» яха передача (нохчийн меттаца); 18.00 — «ВагIаьгIа ворхаьгIа ешаьгIа гуманизмана» дуьхьалара «Iулаьгаш» яха беседа; 17.00 — «Зорн Кавка Iаьнна» яха радиожурнал; 19.00 — «Къона» (ноьхчийн меттаца); 19.15 — Мутлаьев Къаьбийнера «Вольшебнийн боагIа» яха. Ца лундарах йоьлаьн композиции (гIаьгIийн меттаца); 19.35 — Сайрийнарга концерт.

ТЕЛЕВИДЕНИ: 18.28 — Iомаьлуш вахIаьнчо дьаьнка фильм; 18.35 — Дерригача дечен обозрени; 18.50 — Кинохроникаг; 19.00 — «Оамалле хьаьккебе а, нихьс Iомабе а» яха пресс-клуб; 19.50 — Бийса дьаьлаьн кийна шуьйта, беседа; 20.00 — СССР-а хьалха артист Симонов; 20.35 — «Одинокость» яхача художественни фильма 2-гIа серя; 21.40 — Концерт.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Цечя фронтовийнг улица, 15. Телефоньш: редактора — 2-41-23; редактора зам. — 2-30.91; бехкоторхьа секретара — 2-45-48; партийни нахарех, промышленни, юридическийн, культурни, письмойн отделий — 2-25-72; корректорсте 2-09-20.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Красных фронтовиков 15. Телефоны: редактора — 2-41-23; зам. редактора — 2-30.91; ответственного секретаря — 2-45-48; отдел партийной жизни, промышленности, сельскохозяйственного, культуры и писем — 2-25-72; корректорской — 2-09-20.

«Грозненский рабочий» издательства типографии, Революцие проспект 7/84.

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/84.

СФ05190. Заказ № 2600.

БЕРАШКА ВО ОАМАЛАШ ЦА ЮМАЙЙТАР ДУХЬА

Ханас Iовешшеьха во оамалаш йоахкаш хилаш сег. Цунгахь IаьмIга волча хана деза лорарг веза на волча гулаьхех кхурзгоацаш. Из дуьдаргда малагIа болх бу ну хьаьжьа Грозненра № 3 йолчь цIенна педагогически коллективо. ЭгIара хьаьхьа ца бер цIоаг хьаьчаьлча деза дIаьбалбу оаза цунгара болх. Берг ца цIьхьаьхьа а, кхьметтел хоалам боаца а харцаьхьа лоаьа-ловзаьна дисан хьехархоша теркал ца деш. Из ду баьхьен долаш хиннаг а, хIаьта наьсанна доаьлаш хIама кхы тIаьхьа ча хIоаьгIа а, хьаьж. Каст-каста хIа тIе хьаьж. Хьехархой меттех школа заьвч а, директор а ух дешархой бахача. Каст-каста берий дай-ноаной гул а бийя царна собранеш ю.

Дика новкъостал ду хьехархошта дай-ноаной комитета а (председатель нов. П. И. Шаьнова). Нагахьа хIаьбола комсомольцаш общественни порядок лорарга йолча хьалха дружина иьчьбоагIа.

Дика доаьа классай - кулгаьхоштта дешархой цIегIарга хьаьлаш. Беро харшаьхь хIама малинтешка а из IIаьгIойт хьаьнта - концерта. Хьехархой меттех школа заьвч а, директор а ух дешархой бахача. Каст-каста берий дай-ноаной гул а бийя царна собранеш ю.

Дика новкъостал ду хьехархошта дай-ноаной комитета а (председатель нов. П. И. Шаьнова). Нагахьа санна во а дешаш дисциплина телхаьеш болча берий эдьна - ноаноша дукха терго ца еш хIаьта бар болх беча предпринятешкарга организацийца виналлаш а болаш ух бехкоторамеоа, «IаькхетаIбу тоаIй деазла юкъе бе безача кхетама балхах. Лай-ноаной комитета инициативах тха школа коллективо общественни хьисдне вIашагIа а делла центральни рамие болх беш-на берий цIа. Цига дежурнеш хуп тха хьехархой, комсомольцаш.

Айхха бувзам лоаттабу оаха школан деазлан гIо дара тайп-тайпара тIа учреждениена вIашагIьехкача комитеташца. Масала, ду тайпара комитеташ я Грозненски мехкьаьстIа Iилма - тохкама институте, Сийлахбокхача Iалв - мехка тIема инвалидий госпитале, Октябрьски райисполкоме, кхычаьла. Ду комитетий виналлаш а тха хьехархоша а лаьчи педагогически пропагандаш а юьрий дахьта-ноаной юкъе.

Дешарга мукъаблоча хана берашн харшца делардоаьлаш цар салоIам латтIа вIашIеьхьаьккхаьш доккха новкъостал ду тхона тха шефаша — ДОСААФ-а республикански комитета болхлоша. Хьинаре лакъа лаьцар цар тIема сийлен школьни музей вIашагIоолаш. Из хьайийлар дукха ха доаьцаш —ийслагIча мая.

Школе болх беш а тайп - тайпара кружокаш: «физически, химически, математически, доаьзо-дельарга кIаьй меттаI, спортивни, технически, художественни, самодеятельности, кхьярш. МоллагIча кружоке лакъа ца лоаьцаш дешарх ваг ерригача школе.

Цу дерригне а торо хулийт бер харцаьхьа новкъа ца далийта, аьрдагIа лелачунца кьовсам лоаттабе.

Т. МАЛОШИРИЧЕНКО,
Грозненрча № 3 йолчь юкъерчаьна школа заьвч.